

OPERA

2013. szeptember
október

Kolonits Klára

Boross Csilla

Bemutatók: Falstaff és Aranyecset

OperaKaland: Hány János

Halász Péter

Barbara Frittoli és Vittorio Grigolo

Aleszja Popova, Kozmér Alexandra és Bajári Levente

Lakatos Márk

ARNAUD BERNARD | Fotó: Dietmar Scholz

Kedves Magyar Operarajongók!

Aligha ismer, aki azt állítja, lassú vagyok. A próbáimon pörögnek az események, rendezés közben éneklek, kiabálok, eljátszom az összes szerepet, hisz a zenés színházban a zenei és a színpadi gondolkodás nem elválasztható. Ezt tanítom minden operaházban, ahol megfordulok.

Amióta operákat viszek színre, az évad felében vendégrendezőként egyik helyről a másikra utazom. Mindenütt új környezet vár: minden színpad különbözik, más az akusztika, a világítás, a technikai háttér. És természetesen eltérőek az emberi adottságok is, és itt nemcsak arra gondolok, hogy vannak jobb és még jobb énekesek, hanem hogy például mást jelent öt perc szünet Angliában, mint mondjuk Görögországban.

A Magyar Állami Operaház idei első bemutatójához, a *Falstaff*hoz nagyon kevés időnk állt rendelkezésre – természetesen az alkotóművész mindig így érzi, hogy sürgetik –, ráadásul bár a darabbal nem először és nem is másodszor találkozom, ezúttal teljesen új látványt terveztem el, amelyet számomra ismeretlen helyszínen kell élesben kipróbálni.

Mindezzel nem panaszkodom, és nem is dicsekszem. Amikor a premieren felmegy a függöny, a nézőt csak az érdekli, amit lát és hall. És így vagyok ezzel én is – az irdatlan munkát előtte kell befektetni, a premieren és a későbbi előadásokon pedig élvezni Verdit.

Bár a Falstaffnak én vagyok a rendezője, a jelmez- és díszlettervezője, ami a színpadon végül valóra válik, az mégis csapatmunka, mely ennyire rövid idő alatt csak akkor lehetséges, ha kialakul a rendező és társulat közötti „szerelem első látásra”. Mert a következetesen végigvitt koncepció, a sok-sok óra munka, a rengeteg energia csak akkor viszi sikerre a produkciót, ha van, aki rezonáljon, aki együtt lelkesedjen, aki alkotó módon segítsen. Az elmúlt másfél évtizedben sok ország még több operaházában jártam, van tehát összehasonlítási alapom, amikor azt mondom: gratulálok a Magyar Állami Operaház társulatának, köszönöm, hogy együtt dolgozhattunk, és remélem, lesz még közös folytatás.

Arnaud Bernard

BMW 3-as
Gran Turismo

A vezetés élménye.

www.bmw.hu

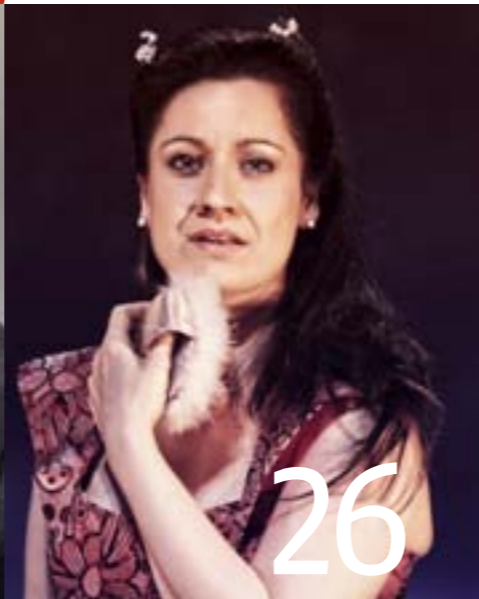
A TÉR ÚJ FORMÁJA.

Teret ad az egyéniségnek és formába önti a dinamizmust: az új BMW 3-as Gran Turismo az innovációt, a hatékonyságot és a kényelmet testesíti meg. Kategóriateremtő formája egy kupé sebességvágyát ötvözi egy Touring térkinálatával. Az innovatív Air Curtain és Air Breather rendszerei az aktív hátsó spoilerrel együtt segítenek még tovább csökkenteni a fogyasztást, négy- vagy hathengeres motorjai páratlan vezetési élményt nyújtanak. A Sport Line, Modern Line és Luxury Line modellváltozatok pedig az Ön egyedi ízlésének megfelelő stílust adnak az új BMW 3-as Gran Turismonak – az autónak, amely ebben a formában eddig nem létezett. További részletekért kérjük, **forduljon hivatalos BMW Márkakereskedőjéhez.**

AZ ÚJ BMW 3-as GRAN TURISMO.

BMW EfficientDynamics

Alacsonyabb fogyasztás. Fokozott vezetési élmény.

3 **KEDVES MAGYAR OPERARAJONGÓK!**
Arnaud Bernard beköszöntője

6 **CSODÁK BŰVÖLETÉBEN**
Kolonits Klára kamaraénekes

10 **FILOZOFIKUS VÍGOPERA**
Verdi: Falstaff

14 **OLASZ SZTÁRÉNEKESEK BUDAPESTEN**
Vittorio Grigolo és Barbara Frittoli – Verdi 200

18 **WAGNER200-MARATON**

20 **VAD ÉS EGZAKT**
Wagner: Tannhäuser

23 **MI LESZ VELÜNK NÉLKÜLÜK?**
Pályaelhagyók a zene világában – egykor és most

26 **ÖT ÉV ALATT EGY ÉLETNYI REPERTOÁR**
Boross Csilla

28 **ÉLETRE KELT ECSETVONÁSOK**
Pártay Lilla az Aranyecsetről

32 **A KETTŐSSÉG HAGYOMÁNYA**
Aleszja Popova, Kozmér Alexandra és Bajári Levente a Giselle-ről

36 **MARTON 70**

38 **MESÉK NÉLKÜL NINCSEN ÉLET**
Vidnyánszky Attila a Hány Jánosról

42 **VIGYÁZAT, A NÉVJEGY CSAL**
Kuczka Beáta és Závodszy Dalma

46 **GYÓGYÍTÓ ZONGORAÁRIÁK**
Bogányi Gergely

50 **„AZ OPERA ARRA VALÓ, HOGY JOBB EMBERT FARAGJON BELŐLÜNK”**
Halász Péter

52 **TURNÉ**
Képes beszámoló a nyári programokról

54 **KÖZÖNSÉGBŐL KÖZÖSSÉG**
A marketing és a web

58 **A MŰVÉSZETET TANULNI NEM LEHET**
Melis György 90

62 **A RECYCLING KULTURÁLIS GESZTUS**
Lakatos Márk

64 **RAMEAU: HIPPOLÜTOSZ ÉS ARICIA**

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ

ERKEL
SZÍNHÁZ

MAGYAR NEMZETI
BALETT

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG-AZ OPERA
ZENEKARA

OPERA

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ MAGAZINJA

FELELŐS KIADÓ:
KIADVÁNYKONCEPCIÓ:

Ókovács Szilveszter főigazgató
dr. Turkovicz Monika

mb. marketing- és kommunikációs igazgató

FŐSZERKESZTŐ:
SZERKESZTŐSÉG:

Mesterházi Gábor
Fidelio Média Kft.

1066 Budapest, Nyugati tér 1., tel.: (1) 476-0320

Mátai és Végh Kreatív Műhely

KORREKTOR:

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS:

NYOMDA:

CÍMLAPFOTÓ:

HIRDETÉSFELVÉTEL:

Megjelenik 15 000 példányban.

ISSN 1789-4093

Endreiné Szemők Ildikó

Mátai és Végh Kreatív Műhely

Keskeny és Társai 2001 Kft.

Emmer László

hirdetes@opera.hu

SZERZŐK: Balogh Gyula | Bóka Gábor | Görömbe G. Szilárd | Iván Viktória | Krupa Zsófia | Mesterházi Gábor | Nagy Bálint | Oláh András | Papp Tímea | Proics Lilla
Rákai Zsuzsanna | Szentgyörgyi Rita | Vass Norbert | Zsoldos Dávid

FOTÓK: Csibi Szilvia | Csillag Pál | Éder Vera | Emmer László | Gács Tamás | Herman Péter | Horváth Adrienne | Juhász Attila | Király István | Nagy Attila
Opera Archivum | Tomas Opitz | Simon Fowles | Houston Rogers

Kamarás Iván előző számunk 64-65. oldalán található fotóit Császár Bálint készítette.

Csodák bűvöletében

2013. június 2-án adták át a Magyar Állami Operaház Kamara-énekese kitüntető címet Kolonits Klárának, aki az évadban hét opera szoprán főszerepében nyújtott kimagasló teljesítményt, és akit a következő szezonban megannyi izgalmas nőalak bőrébe bújva láthat a közönség. Papp Tímea

○ KOLONITS KLÁRA | Fotó: Emmer László

○ KOLONITS KLÁRA | Fotó: Emmer László

○ DON GIOVANNI | Fotó: Éder Vera

„Jövőre huszonhét előadásom van itthon, és ez a nők között extrém soknak számít” – mondja, és hozzáté-szi, húsz-harminc évvel ezelőtt sokkal több lehetőség volt a szerepkörében, szélesebb volt a repertoár, egy-egy énekesre ötven körüli előadás jutott a főszerepekből. De ezt csupán tényként említi, egyáltalán nem panaszodik, és nem érzi, hogy a műfajt temetni kelle-ne. „Az elmúlt időszak tapasztalatainak köszönhetően egyre inkább az a meggyőződésem, hogy az érdeklődés nem csökken, inkább úgy fogalmaznék, a hozzáférés lehetőségei szűkültek. Ez egy nagyon drága műfaj, ami a jegyárban is megmutatkozik, de azzal, hogy az Erkel Színház visszakerül a pa-lettára, már most érezhető a növeke-dés. Nem hiszek abban, hogy az opera kevesebb embert érdekel, mert mindig felnő egy korosztály, akiknek ez a műfaj fontos lesz.”

És azonnal sorolja az élményeit. Azt, ahogyan a gyerekközönség a Hunyadi László végén popkoncerthez hasonlóan örjögött, ahogyan átérték a törté-netet és differenciáltak a karakterek között. A pedagógusok leveleit, akik arról számoltak be nemcsak a Hunyadi,

hanem a *Bánk bán* után is, hogy a gye-rekekre milyen felvillanyozóan hatott az opera. A fellépéseket az Ördög-katlan Fesztiválon, a dalesteket, az operamagyarázó előadást, Mozartnak a csillagos ég alatt előadott *Requiem*jét és a mindegyik alkalommal tapasztalt, koncentrált figyelmet, ahogyan ezek a korszakos zsenik és remekműveik az embereket korra, nemre, iskolázott-ságra való tekintet nélkül ugyanúgy mélyen megérintik.

A közönséget tehát könnyű meg-győzni. Illetve talán mégsem annyira? Vegyük például a Hunyadi László Szi-lágyi Erzsébetét! „A magyar operaját-szásban, főleg a második világháború után ennek a szerepnek volt egy drá-mai szoprán hagyománya, elsősorban Takács Paula, Déry Gabriella és később Rohonyi Anikó nevéhez fűződően. Azzal a hangerővel és habitusbeli súllyal, amit ők képviseltek, én nem rendelkezem, ezért az alakításomat az Ágay Karola-féle vonalhoz illeszteném, ami a bel canto hagyományokra helye-zi a hangsúlyt. A magam líraibb alkatát el kellett fogadtatnom a közönséggel. A személyiséget tekintve egy fiatalabb anyát játszom. Az a kritika ért, hogy túl

fiatal vagyok és túl kedves. Én a zené-ből próbálok kiindulni, abban pedig van egy csodálatos tercett, amelyben Erzsébet a gyermekeinek örül, szá-momra éppen ezért a gyerekei iránti szeretet a domináns és nem a nemzet özvegye karakter, aki az államügyeket viszi. Nem a politikusnő, hanem az édesanya érdekel, aki valóban kész nekimenni V. Lászlónak az eskütételkor, tud villámokat szórni a szemével, a fő motívációja azonban egyértelműen az anyai szeretet. Ne felejtjük el, hogy a történelmi Szilágyi Erzsébet ekkor mindössze negyvenhét éves volt, mai szemmel nézve fiatal. Nem sziklake-mény figurának képzelem őt. Úgy éreztem, az előadásban a közönség ezt a felfogást nagyon nagy szeretettel fogadta.”

Ha valaki ezek után azt gondolja, elég a közönséget meggyőzni a művészi teljesítménnyel, bizony téved. Egy operaházban az énekes kollégák, a zenekari és kórustagok, sőt a háttér-személyzet is igen kritikusan fülelnek. Ezért is mérföldkő Kolonits Klára számára a kamaraénekesi kitüntető cím és annak operaházi fogadtatása. „Szerencsére előfordult az életemben

○ FIGARÓ HÁZASSÁGA (BUSA TAMÁSSAL) | Fotó: Eder Vera

○ HUNYADI LÁSZLÓ | Fotó: Herman Péter

○ TRAVIATA | Fotó: Eder Vera

versenygyőzelem, és amikor a Liszt-díjat megkaptam, az is nagyszerű érzés volt. Amit június 2-án éltem át, ahhoz fogható azonban nem történt velem. Ez olyan óriási elismerést jelent. Az egész helyzet annyira váratlanul jött, annyira sokkolt, hogy az utána levő áriában tudásomnak körülbelül huszonöt százalékát tudtam nyújtani. Nem tudom elemezni vagy elhelyezni magam egy színházi hierarchiában, de azok az énekesek, akikkel ezt a címet megkaptam, Kálmánci Mihály és Fekete Attila, fadjuk krémjét képviselik. Velük együtt megkapni egy kitüntetést hatalmas megtiszteltetés.”

„A másik nagyon nagy öröm az volt, hogy az első tapsok és bravók a zenekar tagjaitól érkeztek az árokból. Arra vagyok a legbüszkébb, hogy a zenekar partnernek tekint, énekesként is zenésznek, ami egyáltalán nem általános dolog. Tapintható az a szeretet, ami a zenekarból és a kórusból árad felém, és akkor is nagyon boldog vagyok, ha egy ügyelő, egy fodrász vagy egy öltöztető megdicsér, mert ők az elmúlt húsz-huszonöt évben tényleg mindenkit végighallgattak” – idézi fel a néhány hónapja történeteket. Arról pedig, hogy ez milyen felelősséggel és plusz motivációval jár,

így fogalmaz: „Maximalista vagyok, a hozzáállásom a kitüntetés óta nem változott. Minden fellépésem olyan, mintha az életem múlna rajta. A színházi drukok az elmúlt évtizedekben nem csökkent, lépjek fel akár külföldön, akár itthon, egy operaházban vagy egy kicsi falu templomában. Nincs olyan, hogy kis pénz, kis foci. A közönség ott ül a másik oldalon, nekik pedig felelősséggel tartozunk. És felelősséggel tartozunk Mozartnak, Verdinek, amikor a műveiket énekeljük.”

„Vannak céljaim, hogy milyen szinten szeretnék egy-egy szerepet tolmácsolni, de még nem értem el azokat. Miklósa Erika kolléganőmet faggatták arról, hogy nem unalmas-e az Éj királynőjét ötszázadszor is elénekelni. Bár én még csak ötven-hatvannál tartok a legtöbbször énekelte szerepből, de egyáltalán nem unalmas, soha nem is lehet, mert az ember mindig talál megoldandót, két hang közötti szebb átmenetet. Nincs vége a fejlődésnek, és ez motivál. Arról nem is beszélve, hogy egy karmester vagy egy partner hogyan befolyásol, mit tud kihozni az emberből: ha egy operai szituáció valós érzelmekkel telik meg, annál nagyobb csoda nincs. A zene hatására a színházi szituációk

a valós életbelihez képest tíz-hússzorosukra erősödnek. Az ember érzékei megnyílnak, sokkal több dolog átélhető, befogadható. Fantasztikus dolog ez, úgy érzem, többet tudok felfogni a zenéből, a partnerből, a közönségből. Persze gyötrődöm, ha néhány bravóval kevesebbet kapok, de az nem elég motiváció, hogy sikerem van.”

„A függöny lemegy, és kiszámítható, hogy mi fog történni, az igazi csodák viszont teljesen váratlanul történnek. Amikor a karmester csinál egy lassítást, és az ember azt érzi, a pálca hegyén megáll az idő. Amikor a zenekar és a színházi szereplők olyan koncentrációban forrnak össze, mint amilyen összeforrás csak a szerelemben van, amikor egy dimenzióba kerülünk. Ez teljesen kiszámíthatatlan. Az ember azt érzi, kitágul a szíve, és ezt a közönség ugyanúgy érzi – erre mondják, angyal szállt el fölöttünk. Ezekért a pillanatokért semmilyen ár, semmilyen gyakorlás nem kevés. Hogy oda eljussunk, mint Karinthy *Cirkuszában* a hegedűs, aki a porond fölött eljátssza a melódiát. Minden munka megéri, mert ebből olyan dolgok szülehetnek, amiket civilként soha nem tapasztalhatunk meg.” ○

HetiVálasz

Finomra hangolva

A Heti Válasz hétről hétre **információt, műveltséget és érveket** ad olvasóinak.

Keresse a legfrissebb számot csütörtökönként az újságárusoknál, vagy fizessen elő kedvezménnyel a kiadónál! Akcióinkról és hűségprogramunkról a www.hetivalasz.hu honlapon olvashat.

Filozofikus vígopera

„Egy nagy királydráma zűrzavaros mélypontján, mely egyszersmind egy nagy komédia fergeteges csúcspontja is, egyszer csak elalszik egy nagy, kövér ember” – így kezdődik Géher István elemzése arról a Shakespeare-drámáról, mely Verdi (és nemkülönben Boito) *Falstaffjának* egyik forrása. De csak az egyik, minthogy a Géher által idézett hely sem *A windsori víg nőkben* található, hanem a IV. Henrik első részében. Shakespeare Falstaffja rendkívüli figura, már csak azért is, mert – az életműben egyedülálló módon – négy drámában szerepel. Az 1893-ban bemutatott opera, melynek ő a főszereplője, szintén egyedülálló a Verdi-életműben, ahogy a mostani bemutató rendezőjének életében is rendkívüli helyet tölt be. *Mesterházi Gábor*

Ha eltekintünk a királydrámák, e folytatásos regények szereplőitől, nincs olyan Shakespeare-hős, aki több drámában, eltérő szerepkörben is előbukkanna. Leszámítva *A windsori víg nők* szereplőit: Falstaffot, Pistolt, Bardolfot és Mrs. Quickly-t, azaz Sürge asszonyt. Ennek egyszerű az oka: állítólag Erzsébet királynő kérte meg a drámaíró, írta a IV. Henrik nagy, kövér emberére egy vígjátékot. Az 1597-ben bemutatott vígjáték azonban még shakespeare-i mértékkel mérve sem szokványos. Egyrészt nem világos, ki a főhőse. Persze, Falstaff, de az ő szempontjából mindössze annyi történik, hogy többször is megleckéztetik, miközben egy szerelmespár az atyai intenciót kijátszva révbe jut; miközben egy féltékeny férj megszervezi saját felszarvazását, majd emiatt felforgatja a házát; s miközben a darab címszereplői (vagyis a sugallt főhősök) az asszonyok, akik mindenki eszén túljárnak. De a komikai helyzetek sem a megszokottak: látszólag laposabbak, prózaibbak, csetlőbbek-botlóbbak. A darab – legalábbis ami Falstaff sorsát illeti – befejezetlen, mintha mi sem történt volna. Falstaff nem javul meg, de pokolra sem jut éppenséggel – talán mert nem a Kővendég látogatja meg, hanem ő megy el a Tündérrirálynőhöz. A darab

vége után is eszik, iszik, alszik és hengeg majd, ahogy előtte. Shakespeare eme „realisztikus regénye” össztársadalmi paródia, az úrhatnám polgárok és a lóvá tett lovagok kifigurázása. Ugyanakkor népmese is vagy misztériumjáték, ahol voltaképp minden szép és jó, ahol nincs hely és idő, a világ épp annyi, amennyit látunk belőle. Ám a középszerűség idilljéből kilóg a gigászi csecsemő, Falstaff, az élet szerelmese, a magányos főhős. (Aki aztán a shakespeare-i folytatásban csúfos véget ér: kegyvesztetté válik, s mellőzöttségben hal meg, amikor Henry herceg, az egykori ivócimbora trónra lép. E folytatás azonban nem tárgya *A windsori víg nők* álmvilágának.)

Verdi igen gyakran volt elégedetlen a rendelkezésére álló librettókkal, s hogy jó drámai anyagot találjon zenei ihletéhez, akár olyan szövegeknyveket is megzenésített, amelyek a maguk korában megrökönyödést keltettek (például *Rigoletto*, *Traviata*, *Stiffelio*). Noha összesen három operája épül Shakespeare-drámára (*Macbeth*, *Otello*, *Falstaff*), élete során többször is felmerült benne, hogy az angol drámaíró más darabjait is operává formálja. *A windsori víg nők* megzenésítésének gondolatát is évtizedekig dédelgette, de a megvalósuláshoz szükség volt Boitóra, a vele való együttműködés sikerére (mindenekelőtt az *Otelloéra*), a kölcsönösen termékenyítő ihletre. *A Falstaff* nem egyszerűen utolsó mű (tervbe volt véve egy közös *Lear király* is), és nem csupán annyiban más,

mint a többi, hogy vígjáték. *A Falstaff* zeneileg is összegez – egyebek mellett idéz az életműből: a *Requiem*ből, a *Don Carlos*ból, a *Rigolettó*ból, *Az álarcosbálból*. És megidézi más „Shakespeare-szerzőket”: Mendelssohnt, Nicolait, Berliozt, Webert, de nem nehéz észrevenni a *Don Giovanni*-allúziókat (például épp a zárófűgában). Van, aki a *Mesterdalnokokat* „éri tetten” az első felvonás fináléjában – de ez éppúgy nem lopás, mint a többi. (A *Mesterdalnokok* és a *Falstaff* kapcsán érdemes eszünkbe idézni, mit mondott mindkét mű egyik legavatottabb és legelkötelezettebb tolmácsolója, Arturo Toscanini 1936-ban: „Gondoljunk csak bele, mennyi – egyébként gyönyörű – zenei eszközre van szüksége Wagnernek ahhoz, hogy lefesse a nürnbergi éjszakát. És nézzük meg, Verdi hogy idézi elő ugyanezt a hatást egy hasonló drámai helyzetben pusztán három hang segítségével!”) *A Falstaffot* azok is nagyra tartják, akik egyébiránt nem kedvelik Verdit.

A mű budapesti előadásának rendezője, Arnaud Bernard „szintén zenész”: pályafutását hegedűsként kezdte. Első önálló rendezése épp a *Falstaff* volt, azóta háromszor értelmezte újra a művet színpadon, bejárva vele a fél világot. E három értelmezés egyfajta fejlődés,

ugyanannak a jelentésnek újabb és újabb fordítása, a jelenlegi Falstaff teljesen új atmoszférában játszódik. Bernard számára a Falstaff az egyik legfontosabb dráma, és jellemző, hogy a másik három legfontosabb (*Bohémélet*, *Rómeó és Júlia*, *Otello*) közül kettő szintén Shakespeare-mű. Amikor tizenöt évesen eldöntötte, hogy operarendező lesz, Shakespeare volt számára a dráma

és az opera közötti híd. Bernard szerint ugyanis a rendezés ugyanolyan zenei aktus, mint a vezénylés, a legjobb (nem zene-) drámáknak pedig éppúgy zenei a szerkezetük, mint az operáknak. Arnaud Bernard előszeretettel rendez más Shakespeare-operákat, például Nicolai *Windsoriját* vagy Verdi *Otello*-ját, és szeretné színpadra vinni Salieri *Falstaffját* is.

Bernard szerint „a Falstaff Verdi operai életművének kiteljesítése, megkoronázása, filozofikus vígopera, amely feltárja derűs melankóliáját és az időskor bölcsességét. A Falstaff tehát nem szomorú mű, még kevésbé vas-kos bohózat. A mű briliáns tisztelgés

az élet előtt egy olyan ember részéről, aki elkészült a halálra, tisztelgés a mértéktelenség, az esztelenség vagy akár az örület előtt. A Falstaff hatalmas érdeme, hogy a teljes embert fejezi ki annak összetettségével, rejtett oldalaival és örök ellentmondásaival együtt. A vágyak permanenciája, a fiatalság iránti nosztalgia, materiális vágyak, ugyanakkor az öncélúság és a játék érzéke, illúzió és luciditás, irónia és gyöngédség. A Falstaff hatalmas érdeme, hogy olyan vígopera, amely pontos képét adja annak az életnek, amelyből táplálkozik.” ◊

HALÁSZ PÉTER: Miért szeretem Verdi Falstaffját?

Verdi nagyon jól ismerte Shakespeare munkásságát, akit a „színház atyjának” tartott. Éppúgy, mint Shakespeare, ő is mélyégesen együtt tudott érezni hőseivel. A konfliktusok például mindkettőjükénél a különböző nézőpontok összeütkezéséből alakulnak ki. Shakespeare komédiái sohasem felületesen szórakoztatnak, hanem az életet teljes mélységükben ábrázolják: ez Verdi Falstaffját éppúgy jellemzi. A librettóból áradó, a zenében is kifejezésre jutó, gazdag gondolatiság már önmagában is indokolhatná, hogy amíg Wagnerrel kapcsolatban előszeretettel a zenedráma szót használjuk, addig a Falstaff (és az *Otello*) szerzőinél nyugodt szívvel használhatnánk a zenévé vált dráma kifejezést. Mindkét késői Verdi-Boito-mű – pusztán prózai tartalmát tekintve – irodalmi alkotásként is megállná a helyét a színpadon, a zene pedig hihetetlen mélységű dimenziókba helyezi a cselekményt. Bár a zenészek és az értő hallgatók rögtön felismerték a mű nagyságát, a Falstaff sohasem lett olyan népszerű opera, mint mondjuk az *Aida* vagy a *Don Carlos*. A budapesti premier sokat váratott magára, 1927 májusában került a darab elsőként színre. A hatvanas években viszont az Operaház egyik közkedvelt produkciójává vált, amiben nem kis érdeme volt az utánozhatatlan és csodálatos Melis Györgynek a címszerepben, és a zseniális Ferencsik Jánosnak, aki a Toscanini-féle iskolát követve rendkívül energikusan tolmácsolta Verdi operáját. Olyan hagyományai vannak a darabnak az Andrassy úti palotában, amelyek nemcsak tiszteletet keltenek, hanem nagyon magasra teszik a mércét mindannyiunk számára. ◊

ÉVADNYITÁNY

2013 I4

2013. SZEPTEMBER 21.

Az ismét lezárt Andrassy úti aszfalton kétezer fős nézőteret alakítanak ki: délután négy órakor Menotti: *A telefon* című operája hangzik fel élő előadásban: a kétszereplős opera miniszínpadál a Hajós utcai szfinx szobor mögötti terület szolgál. A félórás előadást követően, 16:30-tól már kisfilmeket vetítenek a *Falstaff* szabadtéri közvetítésére érkezőknek, majd pontban 17.30-kor, Hassay Zsófia VI. kerületi polgármester és Ókovács Szilveszter főigazgató köszöntője után zenés produkciókat és modern baletet láthatnak az érdeklődők.

Az este hét órakor kezdődő előadás előtt benépesül az Operaház: nemcsak a közönség igyekszik a szezonnyitó bemutatóra, de az évadszünet után visszatérnek a művészek is: az autómentes napon biciklin kerekednek be az opera és a balett szentélyébe. Az Operaház Verdi életigenlő mosolyával nemcsak azokat várja tehát, akik jegyet váltottak a bemutatóra. A szabadtéri eseménysorozatra és

kivetítésre érkezők mellett olyanokra is gondol, akiknek nincs lehetőségük a fővárosba utazni. Az Opera kiemelt partnere, az MTVA élő adásban közvetíti a Falstaff 2013-as premierjét.

A délutáni, nagyszínpadi műsorszámokban közreműködnek az Operaházy Borlovagok. A Magyar Nemzeti Balett művészei Jellinek György koreográfiáját adják elő, amit este tíz óra után megismételnek, immár a sötét égbolt alatt, az Operaházra vetített videóinstallációk előterében.

A Falstaff nyilvános főpróbáját a Mindeni Operája sorozatban szeptember 19-én tartja az Operaház. Az eseményre csaknem ezer határon túli vendég látogat el, Erdélyből, Kárpátaljáról, a Vajdaságból, de még Svájcából és Németországból is érkeznek külföldi magyarok, közöttük azok is, akik a Magyar Állami Operaházban, ünnepélyes keretek között teszik le állampolgársági esküjüket.

Stratégiai médiapartner:

Kiemelt médiapartner: **ELLE PORT.hu**

Olasz sztárénekesek
Budapesten:

VERDI

Vittorio Grigolo és Barbara Frittoli

Az arezzói születésű lírai tenor és a milánói lírai szoprán kétségkívül az elmúlt évek legfénylőbb olasz énekes csillagai. A negyvenhat esztendő Barbara Frittolit fejedelem-asszonyként tisztelik, mindamellett a dívaságnak még a látszatát is távolról kerüli. A nála tíz évvel fiatalabb Vittorio Grigolo az olasz stílus nagykövetének vallja magát, akár zenéről, akár életéről van szó. A platinalemez musicalénekesként is hatalmas népszerűségnek örvendő Grigolo és a Kammersängerin címet elnyerő, gazdag koncert-repertoárral rendelkező Frittoli zenei pályafutásának közös pontja Luciano Pavarotti. *Szentgyörgyi Rita*

BARBARA FRITTOLO

VITTORIO GRIGOLO

Vittorio négyévesen a Sixtus-kápolna kórusában énekelt. Tizenhárom évesen Luciano Pavarotti Cavaradossijának oldalán, a pástorfi szerepében debütált a római Opera *Tosca*-előadásában. A modenai bel canto fejedelem megjósolta neki, hogy a jövő nagy tenorja lesz, ami be is igazolódott. Irigyei kezdetben Pavarottinak csúfolták, ma már Pavarotti méltó örökösének tartják. A világhírű előd a következőket írta Grigolo emlékkönyvébe: „Felejtsd el a Pavarottino nevet, te leszel Vittorio Primo!”

Barbara Frittoli is felejthetetlen emlékeket őriz Pavarottiról, pontosabban a firenzei Teatro Comunale-ban előadott, Zubin Mehta vezényelte *A trubadúr*-ról. 1989-ben, huszonhárom évesen

Luciano Pavarotti Manricója oldalán debütált Ines szerepében. Ám az igazi mély „szerelem” Leonóra szerepéhez fűzi, amelyben egy legendás előadásban lépett színre 2001-ben, Verdi halálának századik évfordulóján a milánói Scalában, Riccardo Muti vezényletével. „Tiszteli a hangomat, nem akart drámai Leonórákat, hanem egy lányt, aki vokálisan is hihető”. Előbb-utóbb szeretné felvenni a repertoárjára Aida szerepét is. Érkezett rá ajánlat Riccardo Muti részéről, csak vele tudná elképzelni, de a Scala-beli változások, a fő-zeneigazgató távozása miatt ez elmaradt. Donizetti *Lucrezia Borgiája* szintén a szerepálmái közé tartozik, de még senki sem kérte tőle.

Barbara impozáns hang adottságaihoz az érzelmi mélységet szintén a Mutival

való találkozás hozta meg. Az első meghallgatáskor a mester közölte vele: „Túl mozarti vagy!” „Nem értettem, miért baj, amikor éppen Mozartot énekelek. Később felfogtam, hogy a szenvedélyt, a mélységet hiányolta a hangomból.”

„Az én zenész szívem olyan, mint egy anyáé, nem tud választani a gyerekei között, mindegyiket szereti” – hangzik el gyakran Vittorio szájából, amikor a kedvenc zeneszerzőiről és szerepekről kérdezik. Azért megemlíti néhányat: A trubadúr Manricója, Werther, *Az álarcosból* Riccardója még hiányzik a palettáról. Egykori mestere, Danilo Rigosa ma is nyomon követi fejlődését – az ő, illetve Pavarotti instrukciói szerint fejlesztette magát tovább.

A könnyű lírai tenorszerepek után két fontos felkérés miatt kirándult a drámai tenorok felé: Sergio Rindine nápolyi operaszerző *Romanza* című operáját José Carrerastól „örökölte meg” a római ősbemutatón, Gounod *Faustját* pedig Valenciában énekelte először. Hangjának gyönyörű tónusa, könnyedsége, stílusos frazeálása és nem utolsósorban külső adottságai egyaránt közrejátszottak abban, hogy nemzedéke nagyjai között tartják számon. Grigolo a milánói Scala történetének legfiatalabb énekeseként huszonhárom évesen hódította meg az olasz közönséget a *Bohémélet* Rodolfojaként.

Frittoli szinte a világot körbeénekelte a *Bohémélet* Mimijével a nápolyi San Carlo Operától a bécsi Staatsoperen,

Vendég a háznál

a Covent Gardenen át a Metropolitanig, Japánban hónapokig turnézott vele. Nem igazán szereti, mert mint mondja, Puccini operájából a karmesterek többsége kiveszi az intimitást. A hosszú évekig zongoristának készülő, majd altnak tartott szoprán par excellence Mozart-énekesnő kedvenc rendezője Graham Vick, akivel készített egy nagyon modern *Così fan tuttè* és *Don Giovanni*t a Metropolitan Operában.

A toszkán tenor nemzetközi karrierjét kétségkívül az Antonio Pappano vezényelte *Manon Lescaut* Covent Garden-beli produkciója indította be, ahol Des Grieux szerepét Anna Netrebko oldalán alakította. Úgy írtak róla, mint hosszú idő óta a legszenzációsabb bemutatkozásról. „Áradó hang, szép külső, ösztönös színpadi érzék” – alakítását ekképp méltatta a *The Guardian*. Grigolo a húszas évei végétől egyre gyakrabban énekelt popzenét és olasz örökzöldeket. Az egyik nagy lemezzel kötött exkluzív szerződése olyan toplistás albumokat eredményezett, mint a *The Italian Tenor*, ami első helyezést ért el a *Billboard* klasszikus listáján. Hatalmas televíziós népszerűség köszöntött rá, amikor a *Traviata* Alfredóját élő adásban énekelte a zürichi pályaudvaron, csakúgy, mint a Mantovából közvetített *Rigolettó* Mantovai herceget a címszerepben fellépő Plácido Domingo mellett.

Mindezek fényében kivételes élménynek ígérkezik Budapesten köszönteni a pop-operaénekes tenort és a daléneklésben is jeleskedő szopránt. ○

VERDI

őszi programok

2013. OKTÓBER 6. | **MUSICA E PAROLE** (16.00 SZÉKELY BERTALAN TEREM)

- 16.00 ▶ Verdi: e-moll vonósnégyes
Verdi: Hegedűszóló a Lombardok című operából
Verdi-Bassi: Rigoletto-fantázia
Verdi: Dalok
Közreműködik ▶ **Danyilova Galina | Beke Ágnes – hegedű | Molnár Antal – mélyhegedű | Bartos Csaba – gordonka | Várnai Beáta – klarinét | Mali Emese, Dallos Erika – zongora | Wiedemann Bernadett – ének**

2013. OKTÓBER 10. | **ÜNNEPI JÓTÉKONYSÁGI OPERAGÁLA ÉS KIÁLLÍTÁS**

- 18.00 ▶ Verdi: e-moll vonósnégyes (Székely Bertalan terem)
19.00 ▶ Verdi és az Operaház – a kiállítás megnyitója (Vörös szalon)
19.00 ▶ Verdi-gála (Operaház)
Közreműködik ▶ **Barbara Frittoli, valamint az Operaház énekesei**
Rendező ▶ **Káel Csaba**

2013. OKTÓBER 20. | **VITTORIO GRIGOLO TENORGÁLÁJA**

- 13.00 ▶ Verdi és Boito levelezése Mesterházi Máté válogatásában (Papp János és Ókovács Szilveszter)
14.00 ▶ Verdi: e-moll vonósnégyes (Ecseki Anikó | Hargitai Dóra | Botos Veronika Pólus László)
15.00 ▶ Verdi-ritkaságáriák Fazekas Gergely válogatásában (Fodor Beatrix és Wiedemann Bernadett – ének | Rózsa Gábor – zongora)
16.00 ▶ Két öregkori csoda – Giuseppe Verdi ▶ Falstaff | Richard Strauss ▶ Capriccio (szövegek és szólások Batta András olvasatában)
17.00 ▶ Verdi-dalok (Fodor Beatrix, Wiedemann Bernadett – ének | zongorán kísér: Rózsa Gábor)
18.00 ▶ A couleur locale Giuseppe Verdi műveiben (Krasznai Gáspár előadása sok zenével fűszerezve)
19.30 ▶ Vittorio Grigolo tenorgálája

KÖNYV • SZÍNHÁZ • ZENE
• ÁLLANDÓ AKCIÓK • AJÁNDÉKKÁRTYA
• KONCERT- ÉS SZÍNHÁZJEGY ÁRUSÍTÁS

www.libri.hu

Ünnep

2013. SZEPTEMBER 14.

WAGNER

-maraton

Kiemelkedő tehetségű sportolók, operaénekesek és balettművészek lépnek fel a budapesti operaszezon előhírnökeiként a Magyar Állami Operaház szeptember 14-i eseménysorozatának hatalmas, szabadtéri záróműsorában.

Évadkezdése – és első premierje – előtt egy héttel újra különleges csemegevel, összművészeti eseménnyel hívja fel a figyelmet magára a Magyar Állami Operaház a születési bicentenáriumát ünneplő Wagner művészetéje jegyében. Az egész napos rendezvény tömegeknek szól: az Opera belső terein tárlattal, kamarakonzerttel, felolvasó-délutánnal és filmvetítéssel, az épület körül egész délután gyermekprogramokkal, akadályversenyekkel várja a közönséget. Este nyolctól újra ezrek foglalhatják el a lezárt Andrassy úton kialakított nézőteret, az évadbelevezető megashow a torna és az

atlétika művészi mozzanatait kapcsolja össze az operával. A nagyterazon különleges megvilágításban neves sportolók mutatják be gerenda- és lólengés-gyakorlatukat Wagner-muzsikára, de ritmikus sportgimnasztika csoport is gazdagítja az est műsorát. Mindez élő zenei kísérettel: a sportbemutatókat az Operaház szimfonikus zenekara festi alá az Opera vezető szopránjával, Sümegi Eszterrel és két kamaraénekesével, Fekete Attilával és Kálmándi Mihállyal, a divatbemutatók alapját pedig DJ Bootsie erre az alkalomra összeállított, Wagner ihlette számai adják.

A standard épületfestés és az ez alkalomra a Gombold újra! csapatába tartozó divattervezők által kreált „wagneri jelmezbe” bújtatott énekesek, valamint a sport- és a balettvilág csillagai vonulnak fel. Az estet átlengi a wagneri erő, amit a Rippel Brothers Művészeti Akadémia három silkes felépítője és a Rippel fivérek produkciója még markánsabbá tesz, a nagyzenekari hangzást pedig tűzzsonglőrök színezik katartikus látványelemekkel. Minden program ingyenesen látogatható.

Fotó: Herman Péter

WAGNER200-MARATON PROGRAMOK

- 11.00 ▶ OperaDigiTár minitárlat-megnyitó a Ház Wagner-relikviáiból (Királyi lépcsőház)
- 13.00 ▶ Wagner és Nietzsche levelezése – szemelvények Nietzsche dalaival fűszerezve (Vörös szalon)
- 14.00 ▶ Kamarakonzert: Siegfried-idill és Wagner összes dala (Székely Bertalan terem)
- 14.00–18.00 ▶ Wagneri akadályverseny és kézműves foglalkozások minden korosztálynak az Operaház körülvé utcacon
- 16.00 ▶ A bolygó hollandi – az Operaház előadásának filmvetítése (Színház nagyterme)
- 19.00 ▶ A WalküRock Zenekar koncertje (Dalszínház utcai Szipfinx-terasz)
- 20.00 ▶ Záróhangverseny (Andrassy út)

A Design Terminállal közös rendezvény.

Házigazda ▶ Miklósa Erika, Ókovács Szilveszter
Rendező ▶ Aczél András

Képeink a szeptember 4-i sajtóbemelegítésen készültek a Budapesti Olimpiai Központban, ahol Ókovács Szilveszter főigazgató, Simon Béla zenekari igazgató, Lakatos Márk stylist, DJ Bootsie, Kótai Mihály világbajnok ökölvívó, Imre Géza párbajtőr világbajnok, Tápai Szabina EHF-kupagyőztes kézilabdázó, Apáti Bence és Felméry Lili balettművészek és Szvétek László operaénekes fogadta a sajtó képviselőit. A stábokat – mint látható – számos meglepetéssel a Jégszínház boksztérjében.

TANNHÄUSER | Fotó: Csillag Pál, Éder Vera, Tomasz Opitz

Vad és egzakt

A plasztikusan eltérő jelzők e furcsán informatív párosítása Viktória királynőtől származik, aki 1855. június 11-én hallotta Wagnert vezényelni, és a következőket jegyezte fel naplójába: „A Tannhäuser-nyitány csodálatos mű, egészen ellenállhatatlan, oly grandiózus, helyenként vad is, meglepő és egzakt”.

Rákai Zsuzsanna

Az uralkodónő sajátosan láttató erejű, pontos fogalmazásmódja feltétlenül iskolázott, okos hallgatói érdeklődésről és figyelemről tanúskodik, ezen túlmenően azonban elfogulatlanságról, a személyes ízlés és vélemény üdítő eredetiségéről is. Ekkoriban ugyanis Wagner kompozícióinak kritikai visszhangja még távol állt attól az áhítatos elragadtatástól, amely később rajongók hadát vonzotta és üzleti vállalkozások egész rendszerét bővölte az életmű köré. J. W. Davison, a *Times* kritikusa például a Tannhäuser nyitányával való megismerkedés után minden kertelés nélkül arra az álláspontra helyezkedett, hogy „dagályosabb és szertelenebb hangzavar ritkán kerül közönség elé”, Verdi pedig

a maga lényegesen visszafogottabb, megfontoltabb és megengedőbb módján még 1884 decemberében is azt írta Clara Maffeinek: „Meggyőződésem, hogy ez a nagyon mesterkéltségekkel, sokszor szándékosan különc művészet ellenkezik a mi természetünkkel. Mi gyakorlatiasak vagyunk és nagy részt szkeptikusak. Kevésbé hiszünk és hosszú távon nem hihetünk ezen idegen művészet fantazmagóriáinak, amely nélkülözi a természetességet és az egyszerűséget.”

Ha egy olasz szkeptikusként jellemzi önmagát, az az ismert sztereotípiák iránymutatásával feltétlenül ellentétes és már csak ezért is sokatmondó jelenség. Wagner változatos filozófiai és

esztétikai elképzelések mentén kibontakozó, a közönség érzelmi és szellemi kapacitását a végtelenségig igénybe vevő alkotásait azonban nem csak a zenés színpad itáliai hagyományainak képviselői érezték fegyelmetlennek, szeszélyesnek és manipulatívnak. Hasonlóképpen vélekedtek a drámai és zenei logika egymásra vonatkoztatásának német kísérletéről a francia opera hívei is, ahogyan azt a Tannhäuser 1861-es párizsi bemutatójának nevezetes bukása is illusztrálja. Ennek ugyanis a Jockey Club urainak balerinákat hiányoló füttykonzertje és az osztrák-barát politika ellenzőinek demonstratív utálkozó megnyilvánulásai mellett (az előadást elsősorban Pauline von Metternich hercegné, a párizsi osztrák követ felesége pártfogolta) intellektuálisabb okai is akadtak.

Részben maga az opera okozott gondot befogadói számára, amelyet a komponista többször is átdolgozott – utoljára éppen a francia tradíciók kedvéért –, részben viszont az a tény, hogy Wagner egészen másképpen képzelte el a cselekmény és a zene katarzist hordozó viszonyát, mint ahogyan azt a korabeli zenés színpadi művek szabályai megkövetelték. Jóllehet a Tannhäuser sok elemet megőrzött

a műfaj zárt számokra épülő, lassan lazuló szerkezetéből, a valódi nehézséget mégsem a fogalmazásmód egyenetlenségei jelentették, hanem a német komponista dramaturgiai elképzeléseinek újszerűsége. Wagner ugyanis alapjában véve arra törekedett, hogy művei a lehető legvarázslatosabb módon kerítsék hatalmukba a hallgatókat, azt akarta, hogy a cselekmény szellemi és érzelmi tartalma magával ragadóan jelenvalóvá, személyesen átélhetővé váljék, hogy a gondosan kiszámított, egzakt elemek vad, elementáris erejű hatást gyakoroljanak a befogadókra. Ennek érdekében fordult el az áriákat, duettek, kórusokat felsorakoztató művektől, olyan kompozíciós technikát alakítva ki, amely a zenét többé nem arra használta, hogy jelezze és ábrázolja, ha mégoly szofisztikáltan is, a cselekmény fordulatait, hanem azt a feladatot szánta neki, hogy általa és benne történjenek meg az események, hogy a zene a dráma logikáját kibontó narrátor legyen, maga az egyszerű és megismételhetetlen forma. És ennek érdekében használt fel számos olyan ötletet, amelyeket később mint a közönség meghódításának új eszközeit a mozgókép fedezett fel magának.

A Tannhäuser lényegét például éppen a szenvedélyes eksztázis és az ugyanolyan szenvedélyes összeomlás kontrasztjában kívánta megragadni, azt akarta, ahogyan az az első *Trisztánról*, Ludwig Schnorr von Carolsfeldről írott visszaemlékezéséből is kitűnik, hogy az ellentétes emóciók a maguk kíméletlen nyersségében marcangolják az opera főhősét, mert csak így látta biztosítottnak az alkotás befejezésében rejlő szintézis felemelő kibontakozását. Ahhoz pedig, hogy ezt elérje, a próbán nem restelt forgatókönyvekhez illően részletes rendezői utasításokat adni az énekesnek: „szorosan mellé állottam, és a jelenetben körülötte zajló események nyomdokain, a pástor dalától egészen a zarándokok elvonulásáig sügtam a fülébe a zenét ütemről

ütemre követvén, miként követik egymást az érzések a révült Tannhäuser lelkében, a legfennköltebb, teljes önkívülettől a lassanként visszatérő eszméletig, ahogyan tudatára ébred környezetének, mégpedig hallásának felélénkülésével, miközben a szeme a lelkét belengő égi éter varázsából ocsúdva alig mer ráismerni a régóta látott földi világra, csak hogy ne szűnjék a csoda” – írta.

Semmi kétség, Wolfgang Wagnernek igaza volt, amikor azt állította, hogy amennyiben nagyapja a 20. században élt volna, Hollywoodban futott volna be karriert. A 19. század közepének közönsége eleinte alighanem éppen ezt kifogásolta, elzárkózva az életmű már Viktória királynő által is észrevett

alapvonása, az aprólékosan kidolgozott technikával párosuló, zabolátlanul felkavaró emocionális erő elől, amelynek csaknem agresszív szenvedélyessége, ahogyan a német zenedráma egy korai francia rajongója, Baudelaire megfogalmazta, sajátos érzéki gyönyört kelt a hallgatóban, olyan érzést, „mint amikor a levegőbe emelkedünk vagy a tengeren járunk”. Baudelaire hasonlata persze aligha találkozott olvasói tömegeinek személyes tapasztalatával, noha ő maga segédeszközeinek köszönhetően alighanem csakugyan tudhatta, milyen érzés a tengeren járni. Wagner zenéje azonban, ahogyan arra a befogadók jólnevelt többsége is ráébredt idővel, éppen arra biztosít lehetőséget, hogy bárki más is átélhesse az élményt. ○

Szinetár Miklós, a Magyar Állami Operaház Tannhäuser-pro-dukciójának rendezője a szélsőségek, a végletek drámájaként értelmezi az operát, amelyet a nőiség lényegének állandóan jelenlévő kétarcúsága tesz titokzatossá.

„Számomra a Tannhäuser a világon uralkodó, borzalmasan erőszakos végletekről szól. Az egyik véglet itt Vénusz világa, amelyben semmi más nem számít, csak az öröm. Voltaképpen egyoldalú, sivár lehetőség ez, ami ugyanúgy tagadja az élet összetettségét, mint a másik agresszív véglet, a lovagok önmegtartóztatásra épülő értékrendje, amelyet fegyelmezett, katonás látványvilág hangsúlyoz a színpadon. E két szélsőség között keresi a feloldás, a szintézis lehetőségét Tannhäuser és Erzsébet is, de mindketten elbuknak, mert erővel és hatalommal csak a végletek hívei rendelkeznek.

A koncepció korábbi kifejtése mellett fel fogunk erősíteni egy érdekes motívumot, Wolfram von Eschenbach vívódását. Wolfram rendkívül szimpatikus figura, gyengéd és támogató, az egyik leginkább feddhetetlen szereplő a darabban. Leghíresebb áriája, a *Dal az Esthajnalcsillaghoz* (O du, mein holder Abendstern) mégis Vénuszhoz szól, hiszen az Esthajnalcsillag maga a Vénusz. Így a megértő és megbízható lovag Erzsébet iránti szerelme már érzéki vágyakkal teljes. Persze az ő személyiségéhez illeszkedő Vénusz-kép lágyabb, világosabb színeket kap, mint amilyenek Tannhäuser sötét, szenvedélyes kötődését ábrázolják.” ○

Mi lesz velünk nélkülkük?

Pályaelhagyók a zenei világban – egykor és most

Az operarajongókat nemrég sokkolta a hír, hogy korunk egyik legnépszerűbb koloratúrszopránja, Natalie Dessay pályája csúcán bejelentette visszavonulását. Döntése szokatlanak tűnik – de vajon tényleg egyedülálló-e? Bóka Gábor

Aligha van önzőbb állatfajta a rajongónál: legyen a szóban forgó idol sportoló vagy művész, az elvakult követők elsősorban a maguk érdekeit tartják szem előtt, amikor kedvencük pályafutását legszívesebben a végtelenségig hosszabbítanák meg. Igaz, aki közéleti szerepet vállal, bizonyos fokig tisztában kell, hogy legyen a közönség akár túlzott mértékű ragaszkodásával, mégis: a nézők-hallgatók néha nem tennék rosszul, ha belegendolnának, mi is az, amit elvárnak kedvencüktől, elsősorban emberileg. Akkor talán jobban megértenék azt is, miért gondolta úgy Natalie Dessay, hogy hosszú évek után egy elegáns gesztussal, Massenet

Manonjaként visszatér abba a Toulouse-i Operába, ahol statisztaként először állt színpadra – majd végleg búcsút mond az operaéneklésnek, hogy új szerepkörben, prózai színésznőként próbálja ki magát.

Ritkaság lenne az efféle hirtelen elhatározás? Ha rosszmájúak vagyunk, azt mondhatjuk: jóval ritkább, mint szükséges volna. Gyakoribb az az eset, amikor a közönség kedvencét le sem lehet kergetni a színpadról. Az operairódalom néhány szerepe pályájuk csúcán már túljutott, ám még mindig művészi erejük teljében lévő énekesek részére van fenntartva: *A pikk dáma*

○ FRANÇOIS-RENÉ DUCHÂBLE

őreg grófnőjeként Jelena Obrazcova vagy Grace Bumbry aratott sikert az elmúlt években, a Jenőfa Kostelničkájaként Marton Éva és Anja Silja alakításait a hazai közönség is megcsodálhatta. Vannak aztán, akik fachváltással próbálják elodázni az elkerülhetetlen befejezést: Plácido Domingo baritonkalandozásait lassan fél évtizede kíséri érdeklődés – Simon Boccanegraként őszinte csodálattal, más szerepekben inkább sajnálkozással vegyesen.

A zenetörténet alighanem legfel foghatatlanabb visszavonulására nem előadó-, hanem alkotóművész szolgáltatott példát: az egész művelt világot Rossini-lázbba hozó pesarói hatyú negyven operával a háta mögött, mindössze harminchét évesen hagyott fel e jövedelmező műfaj művelésével, hogy élete hátralévő csaknem negyven esztendejében alkalmi kompozíciók (főleg kamara- és egyházzenei művek) kivételével jószerivel egyáltalán ne foglalkozzon zeneszerzéssel. A jelenségre már számos külső és belső okot találtak a zenetörténészek és a pszichológusok: többek között nem felejtik el megemlíteni, hogy Rossini elhatározása nem rögtön a *Tell Vilmos* bemutatója után fogant, s hogy az események különös lánclolata vezetett oda, hogy egy hosszabb alkotói csend után operaszerzőként végül a teljes hallgatást válassza.

Könnyebben magyarázható a 20. század talán legnagyobb hatású primadonnája, Maria Callas hirtelen visszavonulása: az ő esetében a magánéleti válságok sorozata, a hangját

○ MARIA CALLAS – TRAVIATA | Fotó: Houston Rogers

feltehetőleg túlterhelő repertoár és a sajtó folyamatos támadásai együttesen vezettek oda, hogy idegei és hangszálai egyszerre mondták fel a szolgálatot 1965-ben. Utolsó, több előadásból álló *Tosca*-sorozatából már csupán egyetlenegy énekelt el a Covent Garden színpadán. Hivatalosan sosem jelentette be visszavonulását, ám rendre olyan igényeket támasztott a felé irányuló felkérésekkel szemben, melyek

teljesíthetetlennek bizonyultak. Kivéve két esetet: az egyik, amikor elvállalta Médeia szerepét Pier Paolo Pasolini filmjében – a Cherubini operájában oly sokszor megformált karaktert most prózai színésznőként keltette életre a filmvásznon, lebilincselően. Sor került emellett egy Giuseppe Di Stefanóval közös koncertsorozatra is: a két legenda a felvételek tanúsága szerint hangjának romjaival énekelt, a közönség mégis elragadtatottan

○ NATALIE DESSAY | Fotó: Simon Fowler

ünnepelte őket – egyéni ízlés kérdése, hogy ki tudta behallani e zongorakíséretes koncertekbe a hajdani álom páros nagyságát.

Idehaza nem annyira az önkéntes elhatározás, mint inkább a hatalmi szó áll a túl korai visszavonulások hátterében – az elmúlt évszázad operai nagyságai között hány esetben láttuk, hogy még bőven állt volna mögöttük művészi aranyfedezet, a mindenkori igazgatók

azonban korukra és/vagy szolgálati éveik számára hivatkozva leparancsolták őket a színpadról. A téma kényes, és még kényesebb, ha hozzátesszük, hogy a múlt század viharos történelmi fordulói is közrejátszottak abban, hogy néhány művész a kellesténél előbb tűnt el a világot jelentő deszkákról – akár a tettesek, akár az áldozatok oldalán állt.

Ismerünk azonban olyan operaénekeseket, akik saját és mások örömeire

próbálhatták ki magukat új szerepkörben. Delly Rózsi, a nagy Wagner-mezzoszoprán eljátszotta Örkény *Macskajátékának* egyik prózai (igaz, szerepe szerint operaénekesnő) szerepét; Palócz László és Csányi János bő egy évtizeden át volt a *Szomszédok* című teleregény szereplője, s ily módon a közönség kedvence mint Sümeghy úr, illetve Góliát, a fuvarozó; Sass Sylvia pedig a közelmúltban vállalkozott arra, hogy prózai színésznőként is kipróbálja magát – mindannyiuk példája érdekes párhuzamot mutat Dessay vállalkozásával. De az sem ritka, ha az énekes más művészeti ágak felé tájékozódik, gondoljunk csak Csavlek Etelka keramikusi, Sass Sylvia festői és írói vagy éppen Kasza Katalin költői munkásságára.

A zenei világ közelmúltjának legkülönösebb visszavonulását azonban alighanem egy francia zongorista produkálta. A hazánkban is fellépő François-René Duchâble már kilencvenes évek végi ittjártakor nyilatkozott arról, hogy karrierjének nyilvános lezárását tervezi, melyet a zenei világ elitizálódása és kommercializálódása elleni tiltakozásnak szán. Az eseményre végül 2003 júliusában került sor: három búcsúkoncertje során hangversenyzongorák másolatait lökte tavakba, illetve elégette fellépőruháját is – mindezt egyfajta megtisztító gesztusnak szánva. Egy biztos, Duchâble ezzel a búcsúval feliratkozott azon muzsikusok közé, akikre nemcsak pályafutásuk, de annak látványos vége miatt is mindig emlékezni fogunk. ○

5 év alatt egy életnyi repertoár

Boross Csilla opera-énekesnő járja a világot: Amerikától Kínáig sokféle szívesen látott vendég. A szédületes áttörést egy római beugrás indította el, aztán sorra jöttek a különböző meghívások és visszahívások. A magyar közönség örömeire újra rendszeresen láthatjuk őt a Magyar Állami Operaházban: ősszel a Verdi-gálán énekel, majd több fontos szerepben mutatkozik be az Andrássy úti intézményben. Balogh Gyula

Boross Csilla eddigi egyik legnagyobb sikerét egy beugrásnak köszönheti. Mindössze két próbát követően lehetett Abigél 2011-ben Rómában, Verdi *Nabuccójában*. A nem akármilyen lehetőséget a világhírű karmestertől, Riccardo Mutitól kapta, akivel azóta többször is dolgozott. Amikor azt kérdezem tőle, hogy kedveli-e még a beugrásokat, elkomolyodik. Elmeséli, hogy sokszor előfordult, hogy be kellett állnia egy-egy kollégája helyett, ami nagyon nehéz, hiszen az

énekesnek úgy kell ilyenkor megoldania a feladatot, hogy előtte nem vett részt a többhetes próbafolyamatban. Abigélt Róma előtt már a világ számos helyén énekelte, így a kihívás izgalma adott számára energiát a különleges helyzet megoldásához. De ma már kevésbé vonzzák a beugrások, sokkal jobban szereti, ha nem az idegek játéka dönt, hanem mély, részletező munkával tudja felépíteni a szerepét a próbák alatt. Emellett egyfajta játékként szenvedélyesen figyeli az

embereket, a reakcióikat, és ezeket a tapasztalatokat is felhasználja a színpadon. A következő kérdésemre, hogy mi változott Róma óta, jellegzetes mosoly a válasz. Valamint az, hogy a Teatro del'Opera Nabuccója óta a világon mindenhol megismerték a nevét. Sokfelé hívják, és ami a legfontosabb, általában vissza is hívják. Alig van olyan operaszínpad Melbourne-től Washingtonig, ahol ne lépett volna fel. Jelenleg egy New York-i ügynökséggel dolgozik együtt.

Az állandó utazást nehezen bírja. „Az elején ez nagyon izgalmas – mondja –, de aztán jönnek a sokszor a családtól elszakított, magányos időszakok a hotelekben, és ez néha szomorúvá teheti az embert. Tizenhárom éves a lányom, a férjem nem szakmabeli, de szereti és érti az operát. Mindketten tudják, hogy az éneklés számomra olyan, mint a levegővétel, ha nem csinálhatnám, nagyon boldogtalan lennék. Az utazásaim során számomra ismeretlen emberekkel találkozom, és ez mindig új inspirációval tölt fel. Ráadásul ezt magyar énekesként tehetem, a hazámat képviselve. Bár nem egyszerű a természetem, és ezt lassan az egész világon tudják.” Elneveti magát. Karakteres személyiség. „Igen, ezt szokták mondani.” Majd kiderül, szereti elmondani a saját véleményét akár a próbákon is. De egy próbafolyamat esetében a dialógus a lényeg, a tehetséges alkotók pedig ezt valamennyien tudják az énekestől a karmesteren át a rendezőig. Ezt bizonyítja, hogy még Riccardo Mutit is sikerült több esetben meggyőznie, hogy elfogadja azt a megoldást, amit ő ajánlott. Ehhez az kellett, hogy mindketten megszállottan keressék a legjobbat.

Boross Csilla nem volt mindig megszállott. Zongoristának készült, állandóan bütykölte a hangszerét, de nem szeretett gyakorolni, bár muzikális családba született. A felmenői között találjuk Udvardy Tibor és Faragó András operaénekeseket és Trajtler Gábor orgonaművészt. Édesanyja szóvá is tette, hogy hiányzik belőle az eltökéltség. Ezen először megsértődött, majd amikor elkezdett énekelni, egyszer csak megérezte, hogy ez az a passzió, ami számára a legerősebb, és mellette minden kioltódik. Előtte zongoratanári képzést szerzett, tanított is nyolc

évig, de közben már a Zeneakadémia magánének szakára járt. Az énekesi diploma megszerzése után, 2002-től az Operaházban kapott feladatokat, eljátszotta többek között Konstanzt, Gildát, Gara Máriát, Kleopátrát, Melindát. A vezetők elismerték, de közölték vele, hogy sok a hasonlóan jó énekes az Operában. 2008-ban az intézmény titkárságán figyelt fel egy meghallgatást jelző kiírásra: a brnói operába kerestek társulati tagot. A meghallgatásokban rutint szerzett, hiszen itthon is így juttott különböző feladatokhoz. Új áriákat tanult, felvették, és jöttek a jelentős kihívások. A *Tannhäuser* Venusa, a *Pillangókisasszony* címszerepe – amivel elnyerte a legrangosabb csehországi színházi elismerést, a Thália-díjat –, Tatjana, Donna Anna, Mimi, Violetta, Fiordiligi, az *Idomeneo* Elettrája, a *Tosca*, az *Aida* és a *Manon Lescaut* címszerepe, majd Lady Macbeth. De ez előtt tulajdonképpen váltania kellett, a koloratúrszoprán szerepek után elérkezett az idő a drámai szoprán szerepekre. Az átalakulás nem valósulhatott volna meg mestere, az ismert énektanár, Imre Gabriella nélkül, akinek nagyon sokat köszönhet: nemcsak szakmailag volt kiváló, de alapvetően formálta a személyiségét is. Sikerült kitörnie a niva szerepköréből, amely igazán nem is állt közel hozzá. A drámai hősnők eljátszásakor viszont sugárzik belőle az őszinteség, a hitelesség, amely védjegyévé is vált.

Nyilván az sem véletlen, hogy Verdi operái megtalálták. A legutóbbi évadban mindhárom új szerepe Verdihez kötődik, három hónap alatt három premier: Rómában *A két Foscariban*, a Melbourne-i Operában *Az álarcosbálban*, a Magyar Állami Operaházban a *Simon Boccanegrán* énekel. Különös süllyal esett a latba a pesti operai megmérettetés. „Engem itthon

© SIMON BOCCANEGRA | Foto: Csibi Szilvia

kevésbé ismernek, nem tudják, mennyit dolgoztam az elmúlt években, öt év alatt elénekeltem egy életnyi repertoárt. A Simon Boccanegra próbái előtt nagyon féltem, szinte remegtem” – közli kendőzetlen őszinteséggel. – „A világot járva bárhol nagyon erős, mély kapcsolat alakul ki a közönséggel. Eddig az ajándékot, a hangomat csak velük oszthattam meg. Szeretném ezt a szép, szeretetteljes kapcsolatot a hazai közönséggel is kialakítani, adni, visszaadni azt, amit itt tanultam.” Erre lesz is módja, hiszen októberben a Verdi-gálán láthatja a pesti közönség, majd decemberben egyik kedvenc szerepében, Abigélként a Magyar Állami Operaházban is bemutatkozik; 2014 márciusában következik a *Tosca* címszerepe, majd áprilisban és májusban *A trubadúrban* lép fel Budapesten. Most ősszel Abigélt éneke a philadelphiai operában, a *Nabuccóban*, amelyet tavaly Washingtonban mutattak be Thaddeus Strassberger rendezésében, s ahol a látványért Mattie Ullrich volt a felelős. Velük korábban már Washingtonban is dolgozott, és reméli, hogy a világhírű alkotókat hamarosan a Magyar Állami Operaház is vendégül láthatja. ○

Életre kelt ecsetvonások

Fényes magaslatok és sötét mélységek, káprázatos pompa és poros nyomor, betegség és szerelem. Munkácsy Mihálynak kijutott mindből. Kegyeiért nők száza, képeiért két földrész műértői versengtek. Életét – kanyargós, sok helyszínen játszódó történetről lévén szó – nem kis vállalkozás színpadra állítani. Pártay Lilla Liszt- és Kossuth-díjas koreográfus, valamint alkotótársai színes és mozgalmas, táncban elbeszélte Munkácsy-biográfiát álmodnak. *Vass Norbert*

A darab történéseinek főbb állomásait Balatoni Monika dramaturggal közösen választotta ki a koreográfus, az előadás kontinuitását biztosító, érzelmi hőpölygését kísérő tételeket Medveczky Ádám állította össze. Hallhatjuk Lisztet, de Hector Berlioz, César Franck, Richard Wagner és Joachim Raff muzsikája is felcsendül majd. A korszak divatja igen gyorsan változott – tudtuk meg Velich Rita jelmeztervezőtől –, az alkotók ezért arra törekedtek, hogy az öltözékek stílusának alakulását is kövessék, s a ruhák érzékeltessék a jelenetek tónusát is. Horesnyi Balázs díszlettervező keleti és perzsa motívumokat, 19. század közepi és végi ornamentikát, pulzáló, ritmikusan változó teret ígér. Szükszavú és egyszerű díszletet, amelyben hallatszik a balettcipők surrogása, és amelyet Papp Ferenc vetítése tesznek intenzívebbé. Az előadás koreográfusával, Pártay Lillával művészsorsról és választásról, a freskófestés kihívásairól és az alkotók megszállottságáról is beszélgettünk.

– Néhány éve egy interjúban mesélt egy történetet. Az édesanyjáról szól, aki azzal kereste fel hajdan Nádas Ferencet, hogy szeretné, ha foglalkozna a kislányával. Cserébe portréképeket ígért a balettmester családtagjairól. A festmények tehát pályája indulása óta kísérik.

– Művészcsaládból származom, és a háború után a festészet bizony nem volt könnyű kenyér. Édesanyám viszont szerette volna, ha a legjobb iskolát végzem, ezért azzal fordult a mesterhez, engedje meg, hogy képben fizessen az órákért. Nádas nagyon fair volt. Azt választotta: asszonyom, ha tehetségesnek látom a lányát, a portrék is megfelelő fizetségül, ha viszont nem, akkor nem foglalkozom vele. Beálltam hát a sorba. Azt hiszem, meglátott bennem valamit, mert maradhattam.

– Most az egykori kislány, aki immár az Operaház örökös tagja, Kossuth- és Liszt-díjas, kiváló és érdemes művész, dolgozik egy portré megfestésén. Pontosabban egy festőművész életének színrevitelén, mozgássá alakításán.

– Mindkét szülőm festőművész volt, tehát az alkotómunka lélektanát igen közelről ismerem. Tudom jól, hogy ha az ihlet szikráitól friss a levegő, akkor nem számít, a konyhában odaé-e a hús, vagy csörög-e a telefon az előszobában. Az alkotás ugyanis minden esetben koncentrációt, alázatot, megszálltságot kíván. Ezt a tudást otthonról hoztam, s elérkezettnek láttam az időt, hogy visszanyúljak oda, ahonnan jövök.

– Miért Munkácsyt választotta?

– Munkácsynak színes, gazdag és viharos élete volt, amely ráadásul job-bára nyílt színen játszódott. Imádta a nőket. Dallos Sándor regényei kiválóan világítják meg a festő karakterét, s bár elolvastam számos más életrajzot is, fő inspirációs forrásaim mégis *A nap szerelmese* és *Aranyecset* voltak. Dallos Munkácsyjában megvan az az érzékenység és energia, amely olyan monumentális kompozíciók megfestéséhez szükséges, mint a *Krisztus-trilógia* vagy a *Honfoglalás*. Ez az izgalmas, nehéz és nyughatatlan ember teljesen magával ragadott.

– Munkácsy életéről eszünkbe juthat a népmesei legkisebb fiú. Asztalosinasként indul Magyarországról, hogy Párizsban egész Európa az ő asztala köré gyűljön és fejet hajtson nagysága előtt. Útját nem sötét erdőkben tanyázzó sárkányok, hanem önnön tehetségében való kételkedése teszi nehezzé. A siker mellett osztályrésze az állandó betegeskedés, a pompás szalonélet mellett a csendes magány is.

– Igen, de akár a legkisebb fiúnak, számos segítőtje, pártolója akadt neki is. Sok baja mellett azt mondhatjuk tehát, szerencsés csillagzat alatt született. Öröm, hogy van egy művésznő, akit a sors így felemelt. De bármennyire befutott, elismert alkotóvá vált is, folyton munkált benne a kétely, a szorongás, a bizonyítási vágy. Ami egyébként természetes művészi magatartás. Ebben hasonlítunk, s abban is, hogy – képzőművészeti hasonlaltatva – engem sem a vázlat és a rézkarc, hanem mindig a freskó érdekelt, a nagy és nehéz feladatok. Ilyen számomra az *Aranyecset* is, és arra törekszem, hogy az előadásban bemutassam a festő életútját kísérő

csúcspontokat és szakadékokat. Munkácsy szenvedélye tetten érhető a képein is, a munkái és a mindennapjai kölcsönösen hatottak egymásra. A színpadon ezért az életéből vett epizódok mellett festményei is megelevenednek majd. Történetét filmszerűen, kevés eszköz felhasználásával igyekszem feldolgozni. Az előadás díszlete egészen egyszerű, a váltásokat fényekkel és vetítésekkel oldjuk meg. Pergő, víziószerű végeredményt remélek.

– Mintha a festés folyamata kerülne így színre. Munkácsy ecsetvonásokkal, vagyis a pillanat megfagyasztásával mesélte történeteit, a készülő balett pedig táncba önti, mozdulatokkal idézi fel a festő életét.

– Munkácsyt nem nehéz megmozdítani. Élete színes kulisszák között, izgalmasabbnál izgalmasabb helyszíneken zajlott. Beutazta szinte az egész világot. Az övéhez hasonlóan gazdag pálya bemutatásához persze nem elegendőek a mozdulatok, lélek, érzelmek, színészi jelenlét is szükséges. A táncosoktól ezért maximális alázatot kérek. Egy örült ember táncának például olyannak kell lenni, mint az összetört pohár. Ez nem szép, hiszen a bomlott mozdulatok disszonánsan szólnak. De hogy hiteles legyen, a táncosnak fel kell vállalnia ezt a disszonanciát is.

– Kik táncolják a főszerepet?

– Munkácsyt Oláh Zoltán, vezető táncművésznő formálja meg. Ideális férfitáncos, aki számtalanszor bizonyított már elegáns hercegszerepekben, s mindketten úgy érezzük, sikerre viheti az *Aranyecsetet*. Mögötte a fiatal ukrán táncos, Jurij Kekalo látható, aki tavaly került az Operába. Különböző karakterek, ezért számomra is különösen izgalmas lesz eljuttatni őket a szerepig.

– Az érett Munkácsy a Milton vagy a Mozart halála megfestésével a betegséggel, halálfélelemmel küzdő s azon győzedelmeskedni tudó, alkotó ember erejét és méltóságát sűríti képeibe. Mit üzennek ezek a festmények Önnek?

– Elsősorban azt, hogy amit az ember fáradtságos, szép és sokszor roppant kemény munkával elér, mind semmi. Ahány új kihívás, ahány új tánc vagy koreográfia, annyiszor kell előlről, szinte kisiskolásként kezdenünk, annyiszor kell beállnunk Nádasi mester balettiskolájában a sor végére. A tehetség ugyanis nem állapot, azt újból és újból bizonyítani kell. Magunknak és a közönségünknek egyaránt. ○

www.ellemagazin.hu

STÍLUSOS, SZELLEMES, SZEXIS

A kettősség hagyományja

A klasszikus balett legismertebb női nevének germán eredetije egyszerre jelent sugárzót, tündöklőt és zálogot, túszt is. E kettősség, a naiv, életvidám parasztlányból a második felvonásra misztikus, túlvilági árnyalakká változó Giselle szerepének megformálása csak a legkiválóbb balerináknak adatik meg. Az Adam-címszerepet szeptemberben ismét eltáncoló Aleszja Popova és Kozmér Alexandra, valamint a Hilarionként színpadra lépő Bajári Levente is a hagyományörzés példáját látja a népszerű romantikus darabban. *Krupa Zsófia*

BAJÁRI LEVENTE, KOZMÉR ALEXANDRA, ALESZJA POPOVA | Fotó: Gács Tamás

GISELLE: ALESZJA POPOVA | Fotó: Juhász Attila

Bár hárman különböző tapasztalatokkal közelítenek a *Giselle*-hez, abban mégis egyetértenek, hogy Théophile Gautier librettója, aki a történetet barátjától, Heinrich Heinétől hallotta, kiállta az idő próbáját: a tragikus szerelem a mai kor nézőjének is ugyanazt a katarzist nyújtja, mint nyújtotta az 1841-es párizsi bemutató. S ugyan a darabnak ismertek modern feldolgozásai is, a villikről szóló történetnek alapvetően mégis a klasszikus, látványos újításoktól mentes színpadra állítás nyeri el a néző tetszését.

Aleszja Popova, aki 1996-ban lépett először Giselle-ként színpadra, legszívesebben a betanító balettmestereitől kapott tudásra és technikai felkészülésre emlékszik vissza: „A különböző szakmai kihívásokra mindig mint hatalmas, meghódításra váró hegyekre tekintettem, a Giselle pedig huszonkét évesen egy óriási hegy volt. A szerepet

nekem Metzger Márta tanította be, aki fantasztikusan vezetett rá a karakter lényegére. Majd a 2011-es felújításnál volt szerencsém az egyik legkiválóbb mesterrel, Irina Kolpakovával is együtt dolgozni, ami szintén felejthetetlen élményként maradt meg bennem.” Az első bemutatónál a tánc dinamikusságának szabályozását, a második felvonásra egy lassabb, kimértebb, a túlvilági suhogó árnyakat pontosabban és visszafogottabban ábrázoló mozdulatvilágot kellett elsajátítania. „Metzger Márta sokat dolgozott azon, hogy az energiáimat miként mérsékeljem a szerepnek megfelelően, Kolpakova pedig, aki a technikájával teljesen fellazított a görcsök alól, a legapróbb részletekig magyarázta el nekem Giselle összetett személyiségét. Előfordult, hogy akár egy napot arra szántunk, hogyan születik meg hitelesen egy fej- vagy kézmozdulat.” Bár Aleszja gyerekkora óta *A hatyúk tavának* Odette-Odiliáját érezte

álomszerepének, a vissza-visszatérő Giselle-t a szerep kettős jellegénél fogva mégis egyik legnagyobb feladatának érzi: „Tudtam, hogy Giselle nagy kihívás lesz, és még a mai napig találok rajta javítanivalót. A korábbi években örömmre szolgált, hogy olyan mesterek készítettek fel a szerepre, mint Slava Muchamedov, Eldar Alijev vagy Pongor Ildikó, valamint olyan kiváló partnerek táncolták mellettem Albert herceget, mint Nagy Tamás, ifj. Nagy Zoltán, Solymosi Zoltán, Vladimir Arhangelszki és Cserta József, most pedig majd Bakó Máté.”

Ahogy Aleszja Popova, úgy Kozmér Alexandra is az idei előadást Solymosi Tamás balettigazgatóval közösen betanító Volf Katalin Giselle-alkítását emeli ki a legemlékezetesebb címszereplők közül. „Velem láttam először a darabot, és nekem azóta is ő jelenti Giselle-ként a példaképet. Sajnos

○ GISELLE: KOZMÉR ALEXANDRA OLÁH ZOLTÁNNAL | Fotó: Horváth Adrienne

○ DON QUIJOTE | BAJÁRI LEVENTE | Fotó: Csillag Pál

Bszemtanúja voltam, amikor Volf Katalin egyszer előadás közben lesérült, ami olyan megrázó volt, hogy minden alkalommal, amikor ahhoz a részhez érek tánc közben, bevillan a jelenet." Alexandra, aki korábban Oláh Zoltán, most pedig az ifjú Leblanc Gergely partnereként táncolja a darabot, elmondása szerint elég későn kapta meg ezt a szerepet. Így egészen más Giselle-megformálásra készült, mintha kezdő balerinaként táncolta volna először. „Én nem is törekedtem arra, hogy egy olyan naivát alakítsak az első felvonásban, aki egyébként a személyiségtől távol áll. Inkább egy saját, egyéni tapasztalataimmal összegyúrt, hús-vér lányt kívántam ábrázolni, természetesen az adott koreográfiai határok között. Nekem egyébként Giselle szerepe hatalmas feladat volt, mert alkatomnál fogva nem vagyok az a tipikusan törékeny, nádszálvékony balerina. Ezért a második felvonásban légies,

suhanó árnyalakként megjelenni és táncolni, vagyis szinte leküzdeni a gravitációt és a saját fizikumomat, számomra ez jelentette a valódi kihívást." A lépésanyagában is erősen eltérő két rész – a falusi környezetben játszódó valóság és a halott menyasszonyok birodalma – két különböző karaktert követel meg a táncosnőtől is. „Amíg az első felvonás kis ugrásokra, kis allegrókra, spicctechnikára épül, amikor gyors és furge mozgásokat lát a néző, addig a második felvonás inkább nagyobb mozdulatokat, elnyújtott arabeszkeket, lassú adagiókat mutat be. Hozzám személy szerint a második felvonás adagiója és lírája áll közelebb. Emellett a szerep legösszetettebb feladatának az örülési jelenet hiteles megoldását érzem, ami gyakran olyan koncentrációt igényel, hogy ha például a karmester lassabban vagy gyorsabban vezényel, mint ahogy az én belső érzelmeim alakulnak a jelenetben, az akár ki is

zökkenhet. Amellett, hogy kíváncsisággal fejtem meg a jelenet motivációját, töreksem arra, hogy ezekből az érzelmekből ne legyen se túl sok, se túl kevés."

Bajári Levente szerint nem véletlen, hogy nem Albertet, hanem Hilarion erdészt táncolja a darabban. Azt állítja, ő nem a kék szemű, szőke herceg típus – amennyiben persze elfogadjuk neki, hogy a herceg valóban szőke és kék szemű. „Engem, biztos a fizimiskámból kifolyólag, jellemzően nem a hercegszerepek találtak meg. De én ezt eddig sem igazán bántam. Volt azért lehetőségem herceget táncolni, például *A diótörőben*, de soha nem élveztem annyira a folyton mosolygó, fenséges »vonulást«, mint amikor meg kellett oldanom egy karaktert. Nekem általában a színészi játék fontosabb volt, mint másoknak, ezért kifejezetten örülök, ha negatív szereplőt játszhatok, mint most a

Giselle-ben is." Elmondása alapján Hilarion színészilag is izgalmas munka elé állította, amiben nagyon pontosan jelen kell lenni és a legkisebb mimikai részletig érthetővé kell válni. Annak ellenére, hogy Bajári Levente rendszeresen koreográfál darabokat, és gyakran tesz látogatást a kortárs tánc területére – köztük például épp a Giselle történetére épülő *Le Villi (Lidércek)* című Feledi-darabba –, ő is azon a véleményen van, hogy a leghíresebb és szinte egyetlenként fennmaradt romantikus balettet nem kell mindenképpen modernizálni. „Fontos, hogy meghagyják a Giselle-ben azokat a pas de deux-eket és variációkat, amelyeket még mi is gyerekként a balettórákon láttunk és sajátítottunk el. Ha a néző eljön az Operaházba egy klasszikus balettet megnézni, kimondatlan szabály, hogy a *Giselle*-t úgy és olyannak akarja látni, ahogy azt korábban megismerte." ○

A gála másnapján a Marton-mozira válthattak jegyet a jeles művész nő tiszteelő. Az Opera a *Gioconda* 1986-os felvételét adta, melynek főbb szerepeiben Marton Éva mellett Plácido Domingo, Matteo Manuguerra, Ludmilla Semtschuk és Kurt Rydl látható.

Marton Éva

MARTON

Marton Éva június 16-i, születésnap gálaestjét az óriási érdeklődés miatt a Bazilikánál szabadtéri kivetítőn, ingyenesen követhették figyelemmel.

Fotó: Csibi Szilvia, Herman Péter

A Magyarországon eddig csak újságokból és moziközvetítésekből ismert világsztár, Jonas Kaufmann magyarországi debütálására és a világhírű magyar énekesnő születésnap gálájára szinte pillanatok alatt elkelt minden jegy, az Opera vezetése ezért ismét szabadtéri nézőteret alakított ki, ezúttal a Bazilika előtt. Kétezer férőhelyet biztosítottak azoknak az operakedvelőknek, akik már nem jutottak be az Operaházba. Az estet a televízió három csatornája élő egyenes adásban közvetítette, így – a Nielsen Közönségmérés adatai alapján – mintegy 850 ezer nézőhöz juttatva el az élményt.

A *Marton70* gálán mára sikeres opera-énekes-tanítványai – Rácz Rita, Vörös Szilvia, Molnár Levente és Pataky P. Dániel – is színpadra léptek, egy-egy dalt, áriát ajándékozva az ünnepeltnek. A Marton Éva tiszteletére Budapestre érkező Jonas Kaufmann két operáriát és egy operettrészletet adott elő az esten.

Mesék nélkül nincsen élet

○ VIDNYÁNSZKY ATTILA | Fotó: Éder Vera

Vidnyánszky Attila legkedvesebb rendezései közé tartozik Kodály *Háry János* című daljátéka, amelynek debreceni változata egyben az Erkel Színház 2013/14-es évadának nyitó előadása is. A hármaskoprodukción készült előadást 2011 tavaszán mutatta be a Csokonai Színház. Az Operaház előző vezetése már akkor azzal a céllal támogatta a darab létrejöttét, hogy azt később az újranyitól Erkel Színház is műsorára tűzze, most pedig az *OperaKaland* sorozat részeként középiskolások ezrei tekinthetik meg a nagyot mondó huszár történetét, s a produkció zenei anyagából új CD-felvétel is készül. A fővárosi közsínházi premier alkalmával Vidnyánszky Attilával beszélgettünk a Háry Jánosról és a zenés színházhoz fűződő viszonyáról. Oláh András

– Mitől annyira kedves az Ön számára a Háry János?

– Ez egy gyönyörűség, egészen különleges mű, egyúttal az a műforma, amelyet mindig is keresgéltem, mindig is műveltem a zenés és a prózai műfaj határán. A legszebb dolgokról szól: az álmodozni tudásunkról, a lelkünkben lévő gyermeki mivoltunkról, arról a csodáról, ami a magyar lélek. Kodály végtelen szeretettel fordult a magyar ember felé anélkül, hogy bántott volna

más nemzeteket. A magyar történelem évszázados kudarcai és vereségei között arról mesél, hogy az álmainkban hogyan találhatunk gyógyírt ezekre a sebeinkre. Mindehhez gyönyörű zene és fantasztikus energiák társulnak. Ez az egyik kedvenc művem.

– Érdekessége még a Háry Jánosnak, milyen szeretettel fordul nagyotmondó főhőse felé.

– Az ember idővel rájön arra, hogy a

lelkében lévő képzetek és a kézzelfogható valóság igazsága milyen bonyolult viszonyul egymáshoz. Néha a lelkemben megtörtént, az általam kitalált dolog valósága sokkal nagyobb lehet, mint az objektív igazság, és ettől lesz óriási Háry hite. Szerintem senkit sem érdekel, mi történt valójában a majlandi harcmezőn, a lényeg az, hogy az ő hite hitet ad másoknak. Ezzel együtt persze mindenki tudja, hogy ez mese. Mesék nélkül azonban nincsen élet.

– Az előadás zenéjébe és librettójába is visszahelyezte a gyakran kihúzott részeket, több évtized után a nyitányt is újra hallhatja a közönség. Miért döntött a teljesebb változat mellett?

– Mert szeretem ezt a darabot, tetszik a librettó is. Többféle változata létezik Kodály művének; azt sem tartom kizártnak, hogy egyszer még prózai színészekkel is megrendezem. Ne felejtsük el, a darab eredetileg számukra született, csak Kodály többszöri átdolgozása során, fokozatosan alakult ki a mostani változat. Ez már olyan igényeket támaszt a szereplőkkel szemben, amelyeknek egy prózai színész nem tud megfelelni. De ez így is aranyos és érdekes játék, szerettem, és feladatot láttam abban, hogy hogyan lehet ezeket az énekes és prózai situációkat megszűlni, nézhetővé, élvezhetővé tenni. Sok-sok saját szöveg is bekerült az előadásba, az orosz és a magyar silbak dialógusát szinte teljesen ártírtuk. Volt még egy-két remek poénunk, például a császár egy szalonnával, amit talán még Kodály is bevett volna a darabba.

– Rendezéseiben szívesen alkalmaz szereptöbbszörözéseket, erre a fiatal és az öreg Háry alakja is lehetőséget kínál, de Ön a darabban megjelenítette Háry unokáját is. Mi volt ezzel a célja?

– Az átadást, az átöröklést szimbolizálja, a felelősséget, hogy kincseinket átadjuk egyik generációról a másikra. Ezért tűnik fel néhány jelenetben maga Kodály is a színpadon. Hiszek abban, hogy a következő generáció sem rosszabb az előzőnél, és át tudja venni, tovább tudja vinni mindazt, ami fontos. Dremák Artúr, aki az eredeti előadásban játszotta Háry unokáját, most már nagy suhanc lett, fantasztikus figura. Nem könnyű még egy ilyen fiút találni,

mert remek néptáncos, mindehhez pedig a kellő csibészség is megvolt benne. Az öreg Hárynk Miske Laci bácsi volt, az ő szerepét most Csurka László viszi tovább.

– A hármaskoprodukción egyikében a Háryt alakító Haja Zsolt, Örzse szerepében pedig Gál Erika is megmaradt az eredeti előadásból, a prózai szerepekben pedig a Nemzeti Színház fiatal művészei is közreműködnek.

– Igen, Zsolt és Erika az első szereposztás, és nagyon örülök, hogy ők megmaradtak. A prózai szereplők sajnos annyira leterheltek Debrecenben, hogy őket le kellett cserélni. Fontos volt számomra, hogy a Nemzetiből is érkezzenek prózai színészek, ezáltal kicsit ide is kötődik a produkció. De ami a legfontosabb, hogy az Operaház egy vidéki színházzal közösen hozott létre egy ilyen előadást, mivel úgy gondolom, valóban feladata az Operaháznak, hogy így is hasson a vidéki operajátszásra. Példamutató az akkori vezetés és Ókovácsék részéről is, hogy elvállalták a bemutatót. Fontos segítség az ilyesfajta együttműködés bármely vidéki operának, mert ösztönzi a színvonalas produkciók létrehozását, hisz presztízse van, és komoly lehetőség, ha egy vidéki színház Budapesten is játszhat.

– Mit jelent egy vidéki város, egy vidéki színház számára önálló operaprodukción létrehozni?

– Az opera a legkomplexebb színházi műfaj, a legösszetettebb művészeti alkotás. Egy nagy operaelőadásnál akár ötszázan is cselekszenek egyetlen ember kézmozdulataira. Nincs ilyen precíz együttműködés az emberi élet más területén, ahol ez nem számítógépek segítségével, hanem a valós emberi kommunikáció és együttműködés révén valósul meg. Hatalmas

teljesítmény, ha erre egy vidéki város is képes. Tényleg úgy gondolom, hogy a nagyoperák az emberiség legnagyobb teljesítményei közé tartoznak, ezek megvalósítását segíteni kell, méghozzá úgy, hogy azt helyi erők hozzák létre. Mindennek most már adottak a törvényi keretei is, aminek hatására Kecskeméten, Veszprémben is volt már opera-előadás.

– Az operadarabok – részben a zene révén – jóval több kötöttséggel járnak a rendező számára. Másképp áll ezekhez a munkáihoz?

– Hosszú ideig tanultam és még most is tanulom ezt a műfajt. Ezen művek kapcsán nagyon fontos az alázat, hogy tanulás közben se romboljon az ember. De így sem kell feladnom az elképzeléseimet. Ahogy egyre inkább megismerem a műfajt, úgy gondolom, egyre bátrabb vagyok, de mindenképp megmarad az alázat.

– Prózai előadásaiban is mindig kiemelt szerepet játszik a zene. Miért ennyire fontos eszköze ez a színháznak?

– Nem tudom elképzelni a színházat zene nélkül. Ugyanolyan eszköz, mint a szó, és ugyanúgy szerves része az előadásaimnak, mint a nyelv, a tér, amely maga is zenél. Tehát a termegoldások, a gesztusrendszer ad ki együtt valami egészet. A zene is a maga sokféleségében, legyen az fentről vagy a lélekből szóló zene, millió aspektus. A zenével való dialógus megtanítása például a kaposvári diákjaim esetében is nagy kihívás. Hogy ne csak párhuzamosan, jobb esetben a zenét hallva létezzenek, hanem tudjanak vele párbeszédet folytatni, hisz a zene egy előadásban valamely gondolat kifejezője is lehet, és ez egy nagyon izgalmas játék. ○

HÁRY- lemezfelvétel

Fotó: Csibi Szilvia

A Hány lesz a „tárgya” az idei őszi OperaKaland-sorozatnak. Az Erkel Színházban október 6. és 19. között az OperaKalandban részt vevő diákok összesen huszonhárom alkalommal nézhetik meg Kodály daljátékát, így az Erkel Színház november 7-i hivatalos megnyitója előtt elsőként ők vehetik birtokba a teátrumot, amelynek terei immár a fiatal generációk elvárásaihoz is alkalmazkodnak. A megújult Erkel

Megyesi Schwartz Lúciát (Mária Lujza), Szerekován Jánost (Ebelasztin báró), Szvétek Lászlót (Öreg Marci), Mátyássy Bencét (Diák), Farkas Dénest (Muszka, Burkus silbak), Szatory Dávidot (Generális Krucifix) és Fehér Tibort (Magyar silbak) hallhatjuk majd az *OperaTrezor* sorozatban idén megjelenő felvételen, amelyen az Operaház zenekarát Héja Domonkos vezényli.

Színház első teljes szezonjában ősszel a Hány Jánost, tavasszal pedig *A színház igazgatója*, valamint *a Mario és a varázsló* című produciókat tekinthetik meg a középiskolások.

A Hányt az Operaház társulata lemezre is veszi – képeink a lemezfelvételen készültek. A címszerepet a lemezen Szegedi Csaba énekli, az öreg Hányt Csurka László, Örszét Schöck Atala alakítja. A további szerepekben Szalma Tamást (Ferenc császár, Bíró), Szabóki Tündét (Császárné), Bátki Fazekas Zoltánt (Napoleon, Kocsmáros),

BUDAPEST PHILHARMONIC ORCHESTRA
BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG - AZ OPERA

ZENEKARA

Hangversenyek az Operában

2013. szeptember 16. (hétfő, 19:30)

Wagner ▶ **Rienzi-nyitány**
Beethoven ▶ **IV. (G-dúr) zongoraverseny, op. 58**
Brahms ▶ **II. (D-dúr) szimfónia, op. 73**
Vezényel ▶ **Pinchas Steinberg**
Közreműködik ▶ **Michael Roll**

2013. október 28. (hétfő, 19:30)

Schubert ▶ **VIII. (h-moll, „Befejezetlen”) szimfónia**
Bernstein ▶ **III. (Kaddish-) szimfónia**
Vezényel ▶ **Gerard Schwarz**
Közreműködik ▶ **Meláth Andrea** – mezzoszoprán,
Samuel Pisar – narrátor,
a **Magyar Állami Operaház Énekkara és Gyermekkara**

2013. október 29. (kedd, 19:30)

Fauré ▶ **Requiem**
Bernstein ▶ **III. (Kaddish-) szimfónia**
Vezényel ▶ **Gerard Schwarz**
Közreműködik ▶ **Meláth Andrea** – mezzoszoprán,
Kelemen Zoltán – bariton,
Samuel Pisar – narrátor,
a **Magyar Állami Operaház Énekkara és Gyermekkara**

Vigyázat, a névjegy csal!

○ ZÁVODSZKY DALMA, KUCZKA BEÁTA | Fotó: Emmer László

Mi történik, ha leültetünk két fiatal lányt, akik egy irodában dolgoznak, de más munkakörben? Például kiderül, miért kalandos Dosztojevszkij, hogy az Operaházban jól jön, ha a munkánk mellett a festéshez is értünk, és hogyan lesz egy rendezvényszervezőből bombán csücsülő Pillangókisasszony. Két arc a kulisszák mögött: Kuczka Beáta rendezvényszervező és Závodszy Dalma produkciós koordinátor. Ám egyikőjük sem csupán az, akinek látszik.

Iván Viktória

Szépek, okosak, lelkesek és kedvesek. Közös bennük az opera iránti szenvedélyük, hogy nem tudják eldönteni, a modern vagy a klasszikus rendezést szeretik-e jobban, és mióta az Operaházban dolgoznak, más szemmel nézik az előadásokat: egy sokáig kutatott kellék itt, egy büfében sokszor látott kórustag felbukkanása ott bensőséges, jó érzéssel tölti el őket, amelyet csak egy bennfentes érezhet – és a mennyezetről még nem is beszéltünk.

Kuczka Beáta angol-spanyol szakos bölcsészként vezetett látogatókat az Operaházban, megszerették, és egy szerencsés véletlennek köszönhetően mégsem a külügy irányában indult el, ahogy tervezte, hanem az Operaház rendezvényszervezésére került, ahol egyből a mély vízbe dobták. Závodszy Dalma textiltervezést tanult, produkciós koordinátorként pedig már nemcsak jelmez-kivitelezőként, hanem jelmeztervezőként is jegyzik.

Závodszy Dalma: Csak kevés átfedés van a kettőnk munkája között. Produkciós koordinátorként az én feladatom többek között a díszlet- és jelmeztervezőkkel, rendezőkkel való kapcsolattartás, az alkotói díjak körüli ügyintézés. Ahogyan Bea minden rendezvényért, úgy én is minden bemutatóért felelős vagyok.

Kuczka Beáta: Talán a leglényegesebb közös pont a munkánkban az,

hogy miként a premier is egyszeri alkalom, ugyanígy egy rendezvény is: mindennek ott és úgy kell összeállnia, hogy tökéletes legyen.

– A magánéletben is ennyire jól szervezettek vagytok?

KB: Szeretném azt hinni magamról, hogy igen, de az igazság az, hogy kevésbé érzem azt, hogy a magánéletben is képes lennék erre. Már március óta tervezem, hogy albréletet cserélek... de majd szeptember 1-jétől belevágok.

ZD: Általában teljesen spontán módon döntök a programjaimról, és a munkám során szintén sokszor kell rugalmasan állnom a napi teendők alakulásához, mert a való élet teljes mértékben felülírja a tervezett időbeosztást.

– Hogyan kezelitek ezeket a helyzeteket?

KB: Néha nehezebben, de alkalmazkodunk az adott helyzethez. Legutóbb a társulati évzáró piknikre készültünk a Normafánál, s mivel az fokozottan védett természetvédelmi terület, jóval több buktató volt a szervezésben, mint korábban. Csúpan két nappal a rendezvény előtt kaptuk kézhez az összes engedélyt, közben pedig már javában szervezedtünk az alvállalkozókkal.

– Ezek szerint nincs menthetetlen helyzet?

KB: Az a megnyugtató, hogy így vagy úgy, de a végén mindig jóra fordulnak a dolgok. Ha nem is abban a formában, ahogy eredetileg elterveztük, de mindig minden sikeresen lezajlott eddig.

ZD: Ez az optimista hozzáállás, de tényleg így van. Másképp nem is lehet ezt a munkát folytatni, csak kellő türelemmel és higgadsággal. Egyáltalán nem szokatlan például, ha az alkotók az utolsó pillanatig tökéletesítik a munkájukat – ilyenkor kell látni, hogy mi az, ami ésszerű határokon belül még megoldható, és mikor van olyan eset, amikor a tervezőnek kell lemondani az eredeti elképzeléseiről.

KB: Mint amikor mesélted, hogy az előadás előtt egy nappal késő estig varrtatok a gyöngyöket a balettruhákra...

ZD: Valóban volt ilyen! Thomas Mika jelmez- és díszlettervezővel, aki John Cranco *Anyeginjének* vizuális hátterét megalkotta, már az első ideutazása alkalmával jó viszonyba kerültünk. Látam a maximalizmusát, és sejtettem, hogy a gyártás az utolsó pillanatokig folytatódni fog. A premier előtti utolsó két napon a műhelyek ugyan hivatalosan nem dolgoztak, de a tervezőtől továbbra is rendületlenül érkeztek a kérések. Az utolsó napok valamelyikén

Kulisszák mögött

Szelei Móni jelmez kivitelező még kézzel gyöngyöket applikált a ruhákra a szabadnapján, a hátsó színpadon pedig a világításpróbák alatt a festők az utolsó simításokat végezték a hatalmas, lombos fákon. Szerencsére az itt dolgozó többi kollégával együtt mi is nagyon szeretjük a munkánkat, így ha jó kapcsolat alakul ki a rendezővel – Beának a partnerrel –, aki azt kéri, hogy jöjjünk be este 9-kor vagy szombaton, hogy valamit megbeszéljünk, ezt zokszó nélkül megteesszük.

– A közelgő Falstaffban viszont nem csak a véletlennek köszönhetően van benne a kezed.

ZD: Igen, nagyon örültem az új lehetőségnek. A Moholy Nagy Művészeti Egyetemen végeztem textiltervező szakon, és bár a produkciós irodán igen sokszor kell száraz papírmunkát végezni és számokkal bajlódni, a tervezést sohasem szerettem volna abbahagyni. Arnaud Bernard, a Falstaff rendezője már a kezdetekkor jelezte, hogy olyan segítségre van szüksége, aki a jelmezekkel kapcsolatban tud önálló döntést hozni és tervezőként is közreműködik. Sokat beszélgettünk, látott tőlem rajzokat, így lettem hirtelen társjelmeztervező a produkcióban.

PILLANGÓKISASSZONY: KUCZKA BEÁTA | Fotó: Gács Tamás

– Bea, te is megismerted a tervezők munkáját, amikor modellként a kifutón voltál.

KB: A Pentatónia és a Gombold új! kollektióit mutattuk be tavaly a *Díva(t) bemutató* elnevezésű rendezvényünkön. A koncepció szerint operaházi művészek és dolgozók voltak a modellek. Ahogy a tervezők és a művészek a ruhapróbára érkeztek, Lakatos Márk stylist betölt a tervezők közé azzal, hogy itt van még egy dolgozó. Próbáltam ellenkezni, mondván, én szervező vagyok, nem lesz idő sminket, haját csinálni – különben is ijesztőnek tűnt, hogy a főnökeim előtt vonuljak fel. De nem bántam meg, életem egyik legnagyobb élménye volt. Az összes feszültség elmúlt belőlem, amikor reflektorfényben kiléptem a kifutóra.

– Lesz folytatás?

KB: A rendezvény folytatódik, az én szereplésem nem. Ugyan bekerültem az Operaház kalendáriumába: a *Pillangókisasszony* tematikájára készült egy pin-up girl hangulatú kép. Turkovics

Monika kommunikációs igazgató egy nap behívott az irodájába, hogy szeretne felkérni a kampányban való közreműködésre. Vettem elő a jegyzetfüzetemet, hogy felírjam a teendőket, és Monika látta rajtam, hogy nem értem, mit kér: konkrétan modellként legyek benne a kampányban. Gondolkodási időre nem volt szükségem, de azért napokig emésztettem magamban a felkérést.

– Milyen érvek szólnak egy ilyen felkérés ellen?

KB: Jobban érzem magam a háttérben, szívesebben maradok a szervezésnél. Így viszont „felkerültem a térképre”, mert szerintem sokan nem is tudják az Operaházban, hogy van rendezvényszervezés. Persze az a jó, ha nem tűnik fel, mert nem zavarja mások munkáját – ez azt jelenti, minden rendben van. Kétségtől megintestelés volt, hogy felkértek. Erős, pozitív visszajelzés volt, hogy bíznak bennem. Emlékszem, kint volt az előcsarnokban a kampányfotó, és amikor egy fontos partnerrel bejárást tartottunk, próbáltam úgy állni, hogy ne vegye észre. Biztosan nem ismert volna fel, de hirtelen nem tudtam volna, hogyan reagáljak, miután hivatalos kapcsolatban vagyunk, és egyszeriben egy bombán ülve lát.

– Cserélnétek egymással munkakört?

KB: Szívesen kipróbálnám Dalma munkáját.

ZD: Én is a tiédet. Már korábban is beszélgettünk arról, milyen hasznos lenne, ha mindenki egy-egy napra kipróbálhatná más területek dolgozóinak munkáit, ha betekintést nyerhetne a kollégák operaházi mindennapjaiba.

Kulisszák mögött

Sokszor fogalmunk sincs, hogy egy-egy területen problémákkal küzdenek, és miért akadoznak bizonyos munkafolyamatok.

– És ha bármik lehetnétek az Operaházban, mit választanátok?

KB: Én szívesen lennék ügyelő. Hatalmas tudást igényel, és varázslatosnak tűnik, ahogy kézben tartja a pult mellől az eseményeket.

ZD: Több területet is kipróbálnék, de legelőször a festőműteremben dolgoznék egy hetet.

– Merre lehet benneteket látni, ha éppen nem az Operaházban?

ZD: Egy teraszon limonádézva, barátokkal egy este a Bazilikánál, moziban, kiállításon. Szeretek utazni, szeretem a

természetet és a városokat is, nagyon érdekelnek más kultúrák, de itthon is mindig jól érzem magam. Ugyanúgy fel tud tölteni a futás vagy biciklizés a budai hegyekben, vagy egy pohár bor egy jó belvárosi étterem teraszán.

KB: Egyik este mi is felültünk a biciklire, megittunk valamit az Erzsébet hídnál, felmentünk a Várba, 11 óra körül jöttünk vissza a Lánchídon: ezek az egyszerű, de nagyszerű dolgok, amelyek igazán pihentetőek, és kikapcsolják az embert. A párom siklóernyőzik, mostanában én is elkísérem: míg ő repül, én a dombtetőn üldögélek egy könyvvel. Kipróbáltam a tandem siklóernyőt, hátha együtt tudnánk repülni, de annyi éppen elég is volt. Elég kaland, hogy most már muszáj lesz megtanulnom rendesen főzni, és szeretnék oroszul is megtanulni, hogy Dosztojevszkijt olvashassak eredetiben. ○

KUCZKA BEÁTA
Fotó: Király István - www.kiraly.hu

Gyógyító zongoraáriák

Liszt Ferenc nemcsak zeneszerzőként volt óriás: az akkori világ legsikeresebb művészeinek a lételeme volt a jótékonyság. Ennek szellemében fogant az ötlet, hogy a karitatív Liszt Ferencre születésnapján, október 22-én jótékonysági koncerttel emlékezzünk, melyen évről évre egy zongoravirtuóz lép fel, az est bevételét pedig az Őrzők Alapítvány daganatos kisgyermek gyógyítására fordítja. Tavaly Enrico Pace nyitotta a sort, idén az Operaház énekeseivel Bogányi Gergely ad hangversenyt – aki egyébként évek óta maga is különleges módon emlékszik Liszt Ferencre. Görömbey G. Szilárd

BOGÁNYI GERGELY | Fotó: Csibi Szilvia

– A Chopin-maratont követően két évvel ezelőtt és tavaly is tartott Liszt-esteket. Mennyiben illeszkedik az ideai megmutatkozás a korábbi sorozatba?

– Tulajdonképpen illeszkedik és nem is. A tavalyi minimaraton, amelyen Bach- és Liszt-művek kerültek terítékre, egyértelműen a két évvel korábbi Chopin-maraton utódjának számított. Igaz, méretében alulmúlta elődjét, mégis három, teljes szólóest hosszúságú műsort játszottam el azon a napon. Az idei ugyan egyrészt folytatja a megkezdett hagyományt, a műsora viszont teljesen eredeti. Egy nagyon színes, rendhagyó és formabontó programot raktunk össze Ókovács Szilveszterrel közösen.

– Mennyiben rendhagyó és formabontó az ideai előadás?

– *Zongoraáriák* címmel hirdettük meg az estet, amelyen egyrészt szimfonikus és kamaradarabok, valamint operák Liszt által készített parafrázisai csendülnek fel, mialatt egy általam kevéssé művelt szerepben, zongorakísérőként is megmutatkozom. Ez utóbbira az átíratokhoz kapcsolódó áriák adnak lehetőséget, amelyek megszólaltatása során neves énekművészek lesznek a partnereim.

– Szívesen vesz részt újító produkciókban?

– Alapjában véve igen. Mindez az Operaház vezetésének az ötlete volt, én pedig nagy örömmel csatlakoztam

hozzá, mert minden olyan kezdeményezés közel áll a saját művészi elképzelésemhez, amely megtart valamennyi, e művészeti ágra jellemző értéket, ugyanakkor mer, akar és tud is merész, mondhatni vagány módon túllépni a sablonokon, jelen esetben a szólóest néha talán már viselt keretein.

– Lehet már konkrétumokat tudni a műsorról és a partnerekről?

– A kétrészes előadásban elhangzik Beethoven *Török indulójának* és Rossini *Soirée musicales-jának* Liszt által alkotott átdolgozása, majd az instrumentális program folytatásában eljátszom a komponista *Faust-, Don Giovanni-, Rigoletto-parafrázisát*, illetve a *Tannhäuser-nyitány* zongorára készített

változatát. Emellett – immáron a vokális részben – segítük megszólaltatni Zerlina és Don Giovanni kettősét és a *Pezsgő-áriát*, valamint a *Rigoletto-kvartettet* Keszei Bori, Schöck Atala, László Boldizsár és Szegedi Csaba közreműködésével.

– A korábbi koncertek kapcsán elárulta, hogy képes apró, mások által bagatellnek tekintett darabokat is napokig csiszolgatni, hogy kinyerje belőlük a maximális tartalmat. Lehet-e, érdemes-e a mostani produkcióra is hasonló módon gyakorolni, s ha nem, mennyiben más jellegű a mostani felkészülés?

– Valóban, példának okáért Bach *C-dúr kétszólamú invencióját* is kifáradásig képes vagyok gyakorolni, napi, de kis túlzással havi szinten is. Ez nem jelent, nem jelenthet vállalhatatlan megterhelést, mert sosem lehet eléggé

tökéletesíteni az előadásmódot. Ha remekművekről beszélünk, bármilyen típusúról essék is szó, a felkészülés nem lehet gyökeresen más, kevésbé fókuszált. Énekesekkel persze egy kicsit más jellegű a munka, de a kamarazenét, a kamaramuzsikálást kifejezetten kedvelem, és ennek révén rengeteget tanulok művésztársaimtól. Az a helyzet, hogy mi, zongoraművészek gyakorta elfelejtjük, hogy a zongora alapja az éneklés. Nem arra gondolok, hogy a zongorista énekelje végig a darabot, ez felesleges és zavaró is lehet, az én hangom erre alkalmatlan is lenne, hanem azt kell szem előtt tartani, hogy énekeljünk a zongorán, énekeltesük a hangszert, s ne csak zongorázzunk.

– Az előadásnak – a születésnap mellett – egy másik, karitatív apropója is van. Fontos Önnek a jótékonykodás?

– Természetesen, de nemcsak azért, mert a társadalmi felelősség Liszt számára is lényeges volt, hanem mert személy szerint én is azt vallom, hogy a kapott tehetség árán szerzett áldásból valamit tovább is kell adni. Ezért is tartottam fontosnak az Őrzők Alapítvány kezdeményezését s az erre szervezett rendezvényt, amelyen a Tűzoltó utcai Gyermekklinika kezelt daganatos és leukémiás gyermekek gyógyítási feltételeinek javítására gyűjtünk bevételt Herczegh Anita, a köztársasági elnök feleségének fővédnöksége mellett. ○

„A zene egy védelmező sziget”

„Érintett édesanyaként, később az Őrzők Alapítvány önkénteseként sok időt töltöttem a daganatos kisbetegek között. A zenéből rendkívül sok erőt merítettünk életünk e nehéz időszakában. A kívülállóknak elképzelni sem tudják, hogy ezek a súlyosan beteg gyermekek milyen hősiességgel viselik az őket ért megpróbáltatásokat. A megszokott kis világuktól távol, az élet-halál mezsgyéjén élnek, először minden nyugtalanító és bizonytalan számukra: a sok idegen kifejezés, a félelmetes eszközpark, a fájdalmas beavatkozások, a rengeteg ismeretlen, a szülőkből áradó aggodalom. Nagyon nagy szükség van olyan benyomásokra, élményekre, melyek békességet és biztonságot jelentenek számukra a gyógyulásuk útján. A zene tökéletes eszköz arra, hogy a gyermekek érezzék a jót akkor, amikor erre a legnagyobb szükségük van. A zene egy védelmező sziget, amely biztonságot nyújthat. A zene egy szemüveg, amin keresztül az élet apró dolgaiban megláthatják a szépséget, bizony még ott, az onkológiai osztályon is. A zene egy csodálatos alkalom lehet arra, hogy felszabaduljanak azok az érzések, melyek kifejezésére a szókincsük talán még alkalmatlan. A zene a gyermekek szeretetközvetítési eszköze, ezért hát a zene erejével nagyon sokat segíthetünk.”

○ BORSZÉKINÉ CSERHÁTI ERIKA, önkéntes, Őrzők Alapítvány | Fotó: Tomas Opitz

Az Őrzők a legrégebbi alapítvány, mely daganatos gyerekeket támogat, a nagy múltú Tűzoltó utcai Gyermekklinika hivatalos alapítványa. Az Opera 2012-ben az Őrzőkkel közös szervezésben indította útjára a nagyszabású kezdeményezést, melynek mottója: „Legyünk mindannyian gyógyítók egy napra!” Ezért minden évben Liszt Ferenc születése napján egyre nagyobb számban adnak majd találkát egymásnak az Operaházban a lélek gyógyítói és a test gyógyítói azért, hogy a hangjegyek nyelvén megüzenjék a súlyosan beteg, daganatos gyermekeknek: a muzsika értük szól, a Liszt-operadátiratok, igazi zenei különlegességek értük csendülnek fel.

KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNY
A TŰZOLTÓ UTCAI DAGANATOS
ÉS LEUKÉMIÁS GYERMEKEKÉRT

www.klasszikradio.hu

nyugalomra
hangolva

ZONGORAÁRIÁK

– Liszt Ferenc születésnapja az Operában

2013. OKTÓBER 21.

Beethoven–Liszt ▶ Török induló az „Athén romjai” kísérezéséből
Gounod–Liszt ▶ Faust–keringő
Mozart ▶ Don Giovanni – Zerlina és Don Giovanni kettőse és Pezsgő-ária az I. felvonásból
Verdi ▶ Rigoletto – kvartett a III. felvonásból
Verdi–Liszt ▶ Rigoletto–parafrázis
Rossini–Liszt ▶ Soirée musicales
Wagner–Liszt ▶ Tannhäuser-nyitány

Közreműködik ▶ Keszei Bori | Schöck Atala | László Boldizsár | Szegedi Csaba

Az est fővédnöke Herczegh Anita, a köztársasági elnök felesége.

A LEGNÉPSZERŰBB KLASSZIKUSOKTÓL
A FILMZENÉKIG

„Az opera arra való, hogy jobb embert faragjon belőlünk”

Az Operaház új főzeneigazgatója, Halász Péter gondolatai a gyökerekről, a rendezői színházról, a kortárs és barokk repertoárról és arról, hogy mi egy előadás legnagyobb ellensége. Zsoldos Dávid

– Mi volt az első gondolata, amikor megkapta a főzeneigazgatói felkérést?

– Nemcsak nekem, valamennyi magyar előadóművész számára, ha hosszú éveken át külföldön él és dolgozik is, a budapesti Operaház mindig is különleges, semmihez sem fogható helyszín marad. Óriási megtiszteltetés és hatalmas feladat; ezt gondoltam először és most is ez az érzés a legerősebb.

– Nagy váltás lesz hazajönni?

– Tizenkilenc éves korom óta csak látogatába járok haza, most harminc-hét vagyok, az elmúlt nyolc évben Németországban éltem – a hazai viszonyokat így elsősorban a sajtóból ismerem. De ahányszor hazajöttem, mindig megnéztem néhány előadást, és amióta 2010-ben Fischer Ádám hívására bemutatkozhattam

az Operaházban, többé-kevésbé rendszeresen, eddig mintegy harminc alkalommal vezényeltem az együttest. De a valódi, elmélyült ismerkedés az együttessel, a Házzal nyilván csak most kezdődik.

– Ha a hazai operajátszást nem is figyelhette közelről, a nyugat-európai trendeket annál inkább. Milyen most és milyen esélyei vannak az Operaháznak európai szemmel nézve?

– Úgy látom, hogy az Operaház történetének egy hihetetlenül izgalmas fejezetét írjuk most. Újra nyitva van az Erkel, tehát nem egy, hanem két különböző karakterű és adottságú játszóhelyet tudunk megtölteni tartalommal, s ezzel párhuzamosan a zenekari létszámot is jelentősen bővíteni kell – ez páratlan lehetőség az építkezésre

és az opera műfajának népszerűsítésére. Az Andrássy úti palota mellett az Erkelnek nyilvánvalóan a Volksoper szerepe jut, a művészet hozzáférhetőségéről kell szólnia, de fontos, hogy ez semmiképp sem jelenthet minőségbeli különbséget, sokkal inkább a repertoárt kell szegmentálni. És bővíteni is: nagyon szeretném, ha el lehetne hozni a magyar közönség számára azokat a kortárs műveket, amelyek külföldön megérdemelten arattak óriási sikereket. Például Thomas Adès, John Adams, Salvatore Sciarrino, Hans Werner Henze operáira gondolok. De van nekünk ebből hazai is, Ligeti *Grand Macabre*-ja evidens módon a repertoárra kíváncsok, Eötvös Péternek pedig több darabját még nem játszották Magyarországon. Izgalmas, jó produkciókkal ezek a művek biztosan megtalálnák az utat a hazai közönséghez is. A másik nagy feladat a barokk repertoár, amely egyre népszerűbb és játszottabb külföldön, idehaza ugyanakkor még bőven tartogat lehetőségeket és kihívásokat egyaránt: mi sem jelzi ezt jobban, mint hogy az előző szezon utolsó bemutatója épp egy nagyon sikeres Rameau-darab volt, de a zenekart és a kórust nem az Operaház együttese adták.

– Bár a lendülete nagyon fiatalos, nem érzi néha úgy, hogy a műfaj már „öreg”? Mit lehet operával elmondani a 21. század embe-rének?

– Mindannyiunkban megvan a vágy, hogy az élet nagy, húsba vágó kérdéseire választ kapjunk. Számomra a jó operaelőadás egy hihetetlenül intenzív és sokrétű próbálkozás arra, hogy ezekre a kérdésekre valamiféle választ kapjunk, hiszen minden eszközzel él, amivel csak a színház élhet. Az összes nagy opera tematikája olyan alapvető emberi konfliktusokat, kérdéseket

boncolgat, amelyek időtlenek, rólunk, nekünk szólnak. Kicsit idealistaként talán azt is mondhatnám, hogy az opera arra való, hogy jobb embert faragjon belőlünk. A legnagyobb ellenségünk az unalom; abban a pillanatban, amikor a néző felteszi magában a kérdést, hogy minek is ülök én itt, a produkció vesztett. A rendezői színház divatos dilemmájában valójában semmi új nincs. Hadd meséljem el erről egy friss élményemet. A múlt héten Aachenből kocsival jöttem Magyarországra, a Mondsee-nél éjszakáztam, majd másnap reggel megálltam St. Floriannál, annál a kolostornál, amelyben Bruckner sírja is van. Van ott egy szárnyasoltár, s rajta az egyik jelenet, amint Pilátus mossa a kezeit. Nos, Pilátus ezen az 1520 körüli festményen török ruhát visel – úgy néz ki, mint egy pasa –, és a jelenet egy gótikus csarnokban játszódik. A kép egy másik részletén pedig ugyanazt a hegycsúcsot vettem észre, amelyben előző nap a Mondsee mellett gyönyörködtem. Rendezői színház? Az bizony. Érthetőnek lenni nem szégyen, hanem erény, és ezt meg lehet oldani bármely kor eszközeivel. A mi dolgunk, hogy minőségi produkciókat tegyünk a közönség elé. Ha valaki eljön az operába, és egy izgalmas előadással olyan élményt nyújtunk számára, ami nagy hatással van rá, akkor biztos vagyok abban, hogy megnyertük a műfajnak.

– És Halász Pétert hogyan nyerte, hogyan találta meg az opera, a klasszikus zene?

– Elég későn. Nincs zenész a családomban, de mindig is zenész szerettem volna lenni: először persze a könnyűzene kapott el, és a billentyűk, a zongora volt a vágy igazi tárgya. Később beláttam, hogy bizonyos klasszikus zenei tudásra a könnyűzenében is mindenképp szükség van, majd vérszemet

kaptam: jöttek az első koncertélmények, és a klasszikus zene szükségéből egyre inkább szenvedély lett. Amikor a Veres Pálné Gimnáziumba jártam, zeneszerző szerettem volna lenni, a Bartók konziban Fekete Győr István óráit látogattam, aki remek tanár, a mai napig hálás vagyok az útmutatásaiért. Érettségi után felvettek karmester szakra a budapesti Zeneakadémiára és Bécsbe is, s mivel az utóbbi helyen ösztöndíjat is kaptam, szerettem volna egy évet ott tanulni, itthon pedig egy évet halasztani, de erre sajnos nem adtak lehetőséget, így Bécsset választottam, és ott is maradtam.

– Kik gyakorolták Önre a legnagyobb hatást?

– Leopold Hagernek Bécsben voltam a tanítványa, az ő rendkívül letisztult, analitikus gondolkodása túlzás nélkül világokat nyitott ki előttem. Solti György operafelvételeit is rongyosra hallgattam, de Bécsben szerencsére állandóan ott volt valaki, akit érdemes volt meglesni próba vagy koncert közben, például Abbadót, aki minimális próbával is varázslatos előadásokat vezényelt. Bernard Haitink tanárként szintén nagy hatást tett rám kiforrott zenei elképzeléseivel és hatalmas tudásával.

– Mi lebeg a szeme előtt most?

– Először is az évadnyitó premier, a *Falstaff*. Távlatosan pedig rengeteg egyéb feladatunk van: Európában az operaházak minden létező eszközzel próbálnak az emberek életének részévé válni, és nekünk is tovább kell menni ezen az úton. Modern kommunikáció, nyitott, sokféle élményt kínáló ház, a műfajt népszerűsítő rendezvények, tévés és internetes közvetítések; ezer és egy módja van annak, hogy az opera megtalálja a befogadóját. ○

Szó szerint „határtalan” zenei élményekkel gazdagította az Operaház a hazai és külföldi közönséget a nyáron. Hatalmas sikerű japán és kínai turné, németországi vendégszereplés, Operafüred, fellépés az Anna-bálon – majd operaénekesünk bevették a Szigetet is.

Még véget sem ért a hivatalos operaházi évad, társulatunk egy része máris útnak indult, hogy a Távol-Keleten népszerűsítse az ott még igencsak kurióznak számító műfajt. Június 15. és július 3. között tizenhárom japán városban tizenhatszor került színre Verdi *Traviatája* Kovács János és Héja Domonkos zenei irányításával. Július 7-étől 20-áig Kína következett, a lenyűgöző, modern Tiencsini Nagyszínház Verdi-minifesztiválja. A turné egy részében a társulattal tartó főigazgatónk, Ókovács Szilveszter így fogalmazott: „A kínai vendégszereplés, a műfaj és művészeink fogadtatása, a megérdemelt, ám a világnak ebben a részében mégis különlegesen megható siker azt bizonyítja, hogy az operajátszásnak és a magyar Operaháznak van helye ott. Valóban nagyon szerettek bennünket, visszavárnak, és mi vissza is fogunk menni.”

Fotó: Gábor Szilvia, Nagy Attila

OPERASZIGET

Az Opera zenekara – a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara „márkanévvel” – július 10-én Bad-Kissingenben adott gálaestet, melyen Wagner két művéből – *A walkürből* és a *Lohengrinből* –, valamint Puccini *Toscájából* és Dvořák *Rusalkájából* csendültek fel részletek.

A nemzetközi után – szó szerint – hazai vizekre evezünk. Előbb a balatonfüredi nyaralóközönség hallhatott két könnyeden komoly áriaestet, majd az Anna-bálon – ahol Ókovács Szilveszter díszvendégként képviselte intézményünket – a nyitótáncokat a Magyar Nemzeti Balett táncművészei adták elő, végül augusztus 25-én januári premierenk, *A bolygó hollandi* felvételének vetítésére került sor.

Augusztus elején Operaszigetet teremtettek művészeink a gyökeresen más zenei tradíciókkal rendelkező Sziget Fesztiválon. A mikroportokkal hangosított operai hangokra már a műsor legelején felfigyelt a közönség, a sátor pedig pillanatok alatt megtelt mezítlábas, félmeztelen, sörösdobozokkal és fröccsöspoharakkal felszerelkezett fiatalokkal. Horváth István a *Turandot* *Nessun dormá*jával rokszínpadok énekesének kijáró, őrjöngő tapsot kapott, de a többi énekes sem panaszkodhat – a műsor végén immár rendszeres álló ováció után euforikus hangulatban tértek vissza a backstage-be. ○

© AZ OPERA „CIVIL” PLAKÁTARCA VERSENY 1. HELYEZETTJE: PÁRKÁNYI KATALIN

Közönségből közösség

A kétrészes írás első része az internetes közösségi hálózatok kialakulásával, fajtáival és lehetőségeivel ismertet meg. Nagy Bálint

A kulturális intézmények létének és prosperálásának egyik kritikus kérdése, hogy bevételeik mekkora hányadát képesek előteremteni a piacról. Ez korántsem csak anyagi biztonságukra és művészi mozgásterükre van hatással, pedig ez esetben sem lenne csekély a tét. Miután a művészeti intézmények vezetőinél e két szempont érthető módon kiemelten fontos, a legtöbbször kevesebb idejük és figyelmük jut egy harmadik tényezőre, ami arról adna egyértelmű jelzést, hogy mennyire *érdekes* a termékük vagy az intézményük, hogy mennyire *kedveltek*, mekkora a fogyasztói bázisuk, azaz

hányan érdeklődnek irántuk, és – nem utolsósorban – milyen az intézmény *megítélése*, presztízse. Mert a bevétel, azaz az üzleti siker nemcsak annak a függvénye, hogy mennyire jó vagy színvonalas a termék – például egy színházi előadás –, hanem annak is, kik, hányan és mit beszélnek róla.

Az elkötelezett hívek, a rajongótábor kialakítása minden szervezet esetében fontos. Kritikus azonban a politika, a sport és a kultúra területén, ahol az érzelmi azonosulás és elkötelezettség sokszor felülírja a racionalitást. E tényezővel az

intézményeknek tudatosan érdemes foglalkozni, a rajongótábor építésébe és életben tartásába megéri időt és pénzt investálni. A marketing az elmúlt évtizedekben számos eszközt és technikát fejlesztett ki az ügyfelek megtartására, illetve a vevőbázis szélesítésére, az internet azonban e tekintetben is áttörést jelent, mert a korábrinál gyorsabbá, személyre szabottabbá és rugalmasabbá tette a kommunikációt. A közösségi platformok egyik évről a másikra történő robbanásszerű elterjedése forradalmat hozott a lojális közönség, a rajongótábor és az elkötelezett

hívek, az úgynevezett márkagyöközetek kialakításában, megszólításában és befolyásolásában.

A változás a kulturális területen alig egy évtizede indult el. Első lépésben a kommunikáció kétirányú lett: az addig passzív olvasó-befogadó egyszer csak véleményt mondott az internetes oldal gazdája által elhelyezett hírekről, majd rövid idő elteltével a felhasználók, azaz esetünkben az operarajongók interneten aktív tábora észrevétlenül tartalom-előállítóvá is vált. Már nem pusztán reagált valamely hírre vagy anyagra, hanem témák generálójává lépett elő, egyre gyakrabban a weboldal gazdáját – mondjuk egy Operaházat – lépéskényszerbe hozva, döntéseire akár közvetlen hatást is gyakorolva. A netezők ettől kezdve nemcsak olvasták és kommentálták egymás véleményét, hanem javaslatokkal, felvetésekkel álltak elő – ami nem szükségszerűen esett egybe az intézmény elképzeléseivel –, kritikát és igényeket fogalmaztak meg,

mindezt a nagy nyilvánosság előtt, így szavuk nem maradhatott pusztába kiáltott szó.

A *közösségi felületek* új formáinak megjelenése ösztönzést adott e fejleményeknek, megváltoztatva a közönség művészethez és művészekhez való viszonyát, egyszersmind más, addig el sem képzelhető dimenziót nyitva meg nemcsak a marketingszakma, hanem az interneten egymást megismerő, egymással beszélgető kultúra-kedvelők előtt is. Visszavonhatatlanul véget ért a színház és a közönség egymástól relatíve elszigetelt korszaka. A *közönségből virtuális közösség* lett. Egyéni akaratok formálódhattak közösségi akarattá. A színházaknak, operaházaknak pedig új játéktere született, amelyet a marketingesek segítségével indultak meghódítani. Soha nem remélt lehetőség nyílt a célcsoport megszólítására és kiszélesítésére, új módszerrel, más ritmusban, más stílusban, más intenzitással.

A legkedveltebb a Facebook, de népszerűségét tekintve szorosan ott van nyomában a YouTube videoportál vagy a Flickr, ahol képeket lehet elhelyezni és megosztani, továbbá a „csiripelő”,

© Fotó: Herman Péter

azaz a *Twitter*, a rövid, tényszerű tájékoztatások és vélemények csatornája. E felületeken mód van saját képanyag vagy videó elhelyezésére, kommentelésre (vélemények megfogalmazására), megosztásra és tetszésnyilvánításra. Az tehát a kezdettől fogva adta magát, hogy e csatornák a közönségből vagy a téma – az opera – iránt érdeklődőkből egy sajátos, laza, egymást figyelő és egymásra odafigyelő közösséget alakítsanak ki. A színházakat, operaházakat mindez komoly kihívások elé állította, lehetőségeket és veszélyeket szinte egyszerre kínált. A hivatásos kritikus még tollat sem ragadott, a közönség már leszedte a keresztvizet az előadásról, vagy világgá kürtölt egy szenzációs alakítást.

A közönség az élmény friss hatása alatt még az előadás éjszakáján párbeszédet kezdeményezhetett a produkció létrehozóival vagy magával az intézménnyel. Megkezdődött a szerepek radikális átalakulása: a néző már nem szimpla befogadó, a kritikus nem felkent pap, az alkotó nem él többé a színpad magányában. A közösségi oldalak bárkit hullámvasútra

helyezhettek – egyszer fenn, máskor lenn, mindezt szédítő iramban és nem ritkán gyomorforgatóan. Beszállni nem lett kötelező, de hamar világossá vált, hogy aki lemarad, az kimarad.

Nézzük a legismertebb közösségi médiumot, a Facebookot: Magyarországon 2013 őszén közel ötmillió aktív felhasználója volt, nemenként nagyjából fele-fele megoszlásban. A felhasználók több mint kétharmada negyvenöt év alatti, és már ez a pusztán tény izgalomba hozhat egy operaházi marketingest, mert bár pontosan nem ismeretes például a Magyar Állami Operaházat látogatók korosztályi összetétele, de azt biztosan állíthatjuk, hogy nagy részük negyvenöt év feletti. Így a Facebookon adott az emberek egy olyan jól körülhatárolható csoportja, amelynek akárcsak egy töredéke elérésével és adekvát megszólításával jelentős számban lehet a műfajnak új híveket toborozni.

A Facebookon magánszemélyek és intézmények profiokat, illetve saját oldalakat hozhatnak létre, ezek virtuális találkozóhelyekké, látogatói téré

alakulnak, így a figyelmes és elemző olvasó olyan információkhoz juthat, amelyek nemcsak az intézmény, illetve produkcióinak és tevékenységének megítéléséről árulhat el rengeteget, hanem a látogatóknak az intézményhez való viszonyáról is, például arról, milyen mértékben és mélységben érdeklődnek iránta, kötődnek hozzá.

A magazin következő számában azzal foglalkozunk, van-e esély ezeket az internetes közösségeket közönséggé formálni, illetve az opera műfajának vagy egy operaháznak a világhálón új híveket toborozni. ○

REGGEL INFO 88.1

Magyarország InfoRádiójának reggeli hírműsora

 inforádió 88.1
a CEMP csoport tagja

Minden hír.

Melis

György

„A művészetet tanulni nem lehet”

Miközben a bécsi Staatsoper művészeinek és vezetésének 1945–55-ig változatos szükségmegoldások közepette kellett kivánnia, hogy a háborús károk helyreállítása után a Ringen álló színház újra teljes pompájában fogadhassa a látogatókat, az Andrassy úti Operaházban már 1945 februárjában hangversenyt rendeztek. Igaz, az ünnepi eseményre az alsó ruhatárban került sor, mert bár a kiterjedt pincerendszerének köszönhetően óvóhelyként is funkcionáló épület csaknem sértetlenül vészelte át Budapest ostromát, teljesen azért mégsem maradt épen, ez azonban a legkevésbé sem befolyásolta a magyar zenei élet újjáélesztését célzó törekvések meghökkenítő lendületét és elszántságát.

Rákai Zsuzsanna

A társulat persze komoly újrászervezés előtt állt. Zenekari és kórustagokat kellett felvenni, sőt az intézményt vezető Tóth Aladár kapcsolatainak köszönhetően 1947-ben sikerült szerződtenni Otto Klemperert is, aki 1950-ig Pesten dolgozott. Az énekesek névsora is bővült, a régi, nagy nevek mellett olyan fiataloknak biztosítva fellépési lehetőséget ebben a különleges, sajtóvitáktól és művészi eredményektől egyaránt pezsgő időszakban, mint Házy Erzsébet, László Margit, Réti József és Melis György. A szarvasi születésű, szlovák származású Melis eredetileg egyáltalán nem készült zenei pályára. A szarvasi evangélikus gimnázium elvégzése után először a Műgyetemre iratkozott be, és csak 1945-ben, huszónkét évesen kezdte meg tanulmányait a Zeneakadémián.

Az Operában, ahová Tóth Aladár hívta próbaéneklésre, 1949-ben debütált Bizet *Carmen*jének Moraleseként, hamarosan pedig magánénekes lett. Noha karrierje gyorsan felívelt, és pályafutása során világszerte sokféle fellépést a berlini Komische Opertől a milánói Scaláig, egész életében hűségeen ragaszkodott az Operaházhoz, amelyhez hat évtizeden át tartozott, 1989 óta már örökös tagként, és ahol 1991-ben ünnepelték kétezredik operai fellépését. Neve olyannyira összefonódott az intézményével, hogy még díjat is alapított: a Melis György-emlékplakettet 1988 óta évente ítéli oda a legtisztább kiejtésű magyar énekesnek – a hírneves bariton ugyanis, jóllehet öt éves koráig magyarul sem beszélt, később a Kazinczy-díjra is méltónak bizonyult.

Emlékezetes szerepei többnyire Verdi, Mozart, Bizet és Puccini operáihoz kötötték: énekelte Almaviva grófit, Don Giovannit és Papagenót, Posa márkit, Rigolettót és Scarpiát, de legendás zenei élményt jelentett fellépése Bartók *Kékszakállújában* és Kodály *Háryjában* is. (Ami ez utóbbi alkotást illeti, annak népszerűsége egészen egyedi megemlékezésre indította az énekes szülővárosát és egykori munkahelyét: születésének kilencvenedik évfordulóján, 2013. július 2-án a szarvasi arborétumban helyet kapó Mini Magyarország makettpark operaháza, az Andrássy úti épület kicsinyített, multimédiás kiegészítővel felszerelt mása az ő hangján szólalt meg először, lejátszva a nevezetes daljáték *Toborzóját*.) Melis repertoárjáról ugyanakkor nem hiányoztak Csajkovszkij, Muszorgszkij, Donizetti, Beethoven és Offenbach alkotásai sem, jószerével csak a Wagner-életműben nem nyílt alkalma igazán elmerülni. Ami e sokoldalúság és a hosszú, sikeres pályafutás titkát illeti, azt ő maga lényegre törően gyakorlatias egyszerűséggel fogalmazta meg élete vége felé, arra az álláspontra helyezkedve, hogy a tartós sikerhez két dolog szükséges: az alapos szakmai

felkészültség és némi megbízható önismeret, ami megóvjaa az embert attól, hogy túlvállalja magát és kockáztassa teljesítményének színvonalát.

Persze lehetetlen nem észrevenni, hogy ez a szűkszavú útmutatás olyan művésztől származik, akinek színészi tehetsége is igencsak tág határok között mozgott, és aki számára ennél fogva önnön adottságainak fegyelmezett értékelése – a külső megfigyelő szemével nézve legalábbis – voltaképpen nem jelentett komoly korlátozást. Melis György ugyanis épp olyan természetességgel lépett színpadra Escamillóként, mint Pizarróként, Amonasróként, mint Falstaffként, Biberachként, mint Tiborcként, és az egymástól mélységesen eltérő jellemeket megformáló alakításai rendlelkes kritikai visszhangot váltottak ki. A művész azonban ebben a kérdésben sem vállalkozott hosszadalmas esztétikai és dramaturgiai eszme-futtatásokra. Színészi indíttatását egy, a *Muzsikának* adott interjúban a következőképpen összegezte Koltai Tamás kérdésére válaszolva: „az embernek tudnia kell, miért tartózkodik a színpadon, hogyan, milyen okból és milyen céllal került

oda, vagyis ne az legyen a néző benyomása, hogy most bejött a színpadra egy ágáló operaénekes”.

A lefegyverzően egyszerű mondatok mögött azonban mindvégig valódi ars poetica húzódott meg, noha az a fajta, amely nem igényel körülményes kifejtést. Melis György számára a zene, a költészet, a színészi játék olyasvalami volt, ami kizárólag belső indíttatás dolga, lényege éppen ezért elzárkózik a szavak elől, nem tanítható és nem tanulható. Az értő figyelem bizonyos fokig közelebb vihet ugyan hozzá, egyes elemei még el is leshe-tők, utánozhatók, lefordíthatók és értelmezhetők, de az igazi feladat, a művészi egyéniség kialakítása olyan vállalkozás, amelyben az ember csak önmagára támaszkodhat. „A művészetet tanulni nem lehet – jelentette ki egy alkalommal a Magyar Állami Operaház fennállásának százéves évfordulójára készült dokumentum-filmben. – Mindenkinek magának kell pokolra menni, és hogy onnan a visszajövetel sikerül vagy sem, azért mindenki önmaga fele!” – vélte. Neki sikerült. ◦

KLUBDÉLELŐTT
szombat 9.00-12.00

NAGY GENERÁCIÓ
szerda 15.00-16.00

Lakatos Márk stylisttal beszélgettünk, aki a divatszakma mellett show-kat rendez, színházakban dolgozik jelmeztervezőként, tanít a Werk Akadémián, televíziós projektekben vesz részt, aktívan alakítva mindenkori környezetét.

Proics Lilla

– Emlékszel első opera-élményedre?

– Úgy kezdődött, hogy a szüleim magukkal vittek az Operaházba. A *varázsfuvola* lehetett az első, amit négy-ötévesen láttam, hallottam, a két regiszterária: Sarastro imája és az Éj királynőjének áriája szabályosan sokkolt. Azóta is bővíletben tart az emberi hang kivételes drámai ereje, és rendkívül érdekel az operajátszás mikéntje. A koloratúráriák közel állnak a szívemhez, Donizetti operái vagy Delibes *Lakméja* máig viszonypontok, de a barokk valamiért elemi erővel ragad meg. Ehhez a korszakhoz azonban nemcsak a zene vonz, hanem a képzőművészet, az építészet is. Egyáltalán: zsigeri módon hat rám az európai kultúrtörténetnek az a 17–18. századi különös sűrítménye, amit barokknak hívunk.

– Felteszem, mélyebben is foglalkoztál ezzel a korszakkal a szakmádra vonatkoztatva.

– Persze, egy stylist minden kulturális hatást tudatosan épít a munkájába, amit bármiért is fontosnak tart. Rendkívül izgalmas az a narratíva, amelyet egy barokk festmény kínál, vagy az a

A recycling kulturális gesztus

○ LAKATOS MÁRK | Fotó: Herman Péter

dramaturgia, amelyet felfedezhetünk egy templom építészetét elemezve, vagy a chiaroscuro drámai hatása, és sorolhatnám tovább, amit tetten érhetően használok. Mindig szerettem az egymásnak feszülő kontrasztokat, mert azokból távlatosan új tartalom tud megszületni. A posztmodern alkotás ráadásul hasonlít is a barokk multilayer technikáihoz, tehát nem is erőszakoltak ezek a relációk.

– Ráadásul egyre kevesebben ragaszkodnak a műfaji tisztasághoz.

– Tavaly az Operánál már megvalósítottunk egy olyan összművészeti projektet, show-t, amelyenre idén

is készülünk – ugyan nem barokk zenével, hanem Wagnerrel. Operát pedig a létező legmodernebb vizuális művészetekkel, a divat világával, táncal összehangolni a jelenben hozzávetőleg olyasmí, mint amit XIV. Lajos valósított meg az udvarában, mellékesen heteken át Apollóként pompázva a versailles-i ünnepsorozatban.

– Mélységesen dilettáns lehetett, bár kétségkívül nagy művészet-szerető és -pártoló volt.

– Aligha volt dilettánsabb, mint manapság a televíziókban rendezett valóságshow-kban játszó civilek, akik valami általuk elképzelt

módon színészkednek. De ebben is van csiklandozó izgalom, ahogy a valóság elegyedik a képtelenséggel, mint a barokkban is a trompe-l'oeil, ami ugyancsak keverte a valóság illúzióját és a valótlanosság lehetőségét. A művészet akkor érdekes, ha dialógusból, igazi együttműködésből születik, amire különféle hierarchiák szerveződtek minden korban. Alkotóként jó esetben mindenki szabad, de az mit sem változott, hogy a megvalósítás csak diktatórikus módon képes működni.

– És mennyire változik az opera?

– Azért tud még ma is élni ez a furán stilizált, szürrealis világ, mert szeretjük ezt a szürrealitást. Hiába kutatjuk vadul a valóságot, szükségünk van a mesékre. Az operában pedig a zene még inkább kikapcsolja a realitásérzékünket. Én színházból is azt szeretem inkább, amelyik nem szűkíti le az eszköztárát, pláne nem szövegre, hanem elengedi a nálunk hagyományos kisrealista játékmódot. Az operában pedig több megmaradt a néhai misztériumjátékokból, mint a prózai színházban. Ugyanakkor a világ testközpontúbb lett, mint volt, a descartes-i kultúrát felváltja valami ösztönösebb, aminek egyik oka alighanem az, hogy a kép, a képkalkotás szekularizálódott, a mozival, pláne a televíziózással olyan állandó leképzések közt élünk, aminek nem lehet elkerülni a hatásait. A kultúra megváltozott: már nem a *gondolodom, tehát vagyok* premisszája a meghatározó. Ha pedig a test kerül a kultúra érdeklődésébe, akkor a táncosok, a színészek, sőt a sportolók is érdekesek lesznek, mert nemcsak képként, de mozgó esztétikumként is fontossá válnak. A show, a divat idővel ugyancsak nyelvvé vált, egy olyan dekódolható rendszerrel,

amelynek dialektusai vannak, ami változik persze, mint minden nyelv. S örültem erős a fiatalok képi önreprezentációja, egészen világosan érthető, miért csinálnak olyan fotókat magukról, amelyeken rengetegszer egészen naturalisztikusan megmutatják a testüket, közben minden férfi Adonisszá igyekszik válni, s minden nő valami trendi, robotszerű lényé.

– Mennyire követi ezeket a civilizált valóságban látható irányokat az opera? És hogyan viszonyul ehhez a közönség?

– Muszáj, hogy kövesse, nyilván egészen különböző színvonalon lehet leképezni a jelenvalóságot, mivel ebből táplálkozik. És a közönség nyitott, hiszen megtörtént az Operaházban, amikor Kovalik Balázs *Xerxész*-bemutatóját ünnepelte a közönség vagy amikor Káel Csaba Rameau-operáját. Már megállíthatatlan a változás: az újabb generáció operakedvelői, ha másként nem, a világhálón ugyancsak megismerik a világ széles operakultúráját, amelyből a bátran kortárs, eredeti gondolkodású munkák ki is emelkednek. Ráadásul ismerik a legjobb előadókat, és nem rémülnek meg attól, ha megjelenik Donald kacsa egy barokk operában. Bármelyik operaház kiürülne, ha színházmúzeummá válna. Életszerű módon persze, kisebbségben megjeleníthető egy hatvanéves rendezésű és kiállítású mű, ha képes jelenteni valamit, de a friss, mai szemléletű előadásoknak kell dominálniuk. Már csak azért is, mert az Operaházba egyre több külföldi jár, és ők szerte a világban is nagy eséllyel néznek operát, tehát van összehasonlítási alapjuk. A Magyar Állami Operaház akkor marad versenyképes, ha halad a korrall.

– Milyen élményeid voltak a színházi munkáid során, egy másik szakma felől jöve hogyan látod ezt a közeget?

– Rendszeresen dolgozom Ladányi Andreával, aki az egyik leghaladóbb gondolkodású táncosként és koreográfusként eltökélten keresi a mindinkább kommunikatívabb formákat. Például Nyíregyházán és Aradon dolgoztunk együtt, kísérleti jelleggel. A jelmeztervezés egészen hasonló ahhoz, mint amikor egy ember bejön a szalonba, és megkérdez, mondjam meg, mi a stílusa. Én azt nem tudhatom. Az ember külső stílusa a belső világával kialakított harmónia, netán diszharmónia. Ugyanilyen egy jelmez kitalálása: rengeteg dologra rákérdezek, hogy mi történik az adott szereplővel és miért. Vannak persze színpadi toposzok, amelyek úgy karakterizálnak figurákat, hogy azoknak tartalmas jelentésük van. Aradon találkoztam azzal a problémával, ami az operajátszás állandó terhe: ez egy nagy költségvetésű műfaj, de ebből a kényszerből rendkívül inspiráló helyzetbe kerültem, ugyanis beleástam magam a jelmeztárba és százévesnél is régebbi holmikát húzhattam elő. A recycling márpedig kulturális gesztus, az ember alaposabban megismerhet korábbi műveket, az értékeket és alkotókat megbecsülve, megtisztelve az újragondolás által. Persze nekünk ez nem olyan elrugaskodott dolog, hiszen a vintage, a régi kollekciók újraértelmezése, ahogy a hétköznapi életben tartásának szép formája, a már meglévő tartalmak megőrzése. ○

Jean-Philippe Rameau

Hippolütosz és Arícia

Egy hagyomány nyitányánál lehetnek jelen azok, akik meghallgatták Rameau *Hippolütosz és Arícia* című operáját a szezon végén, június 26-án, 29-én vagy 30-án.

Fotó: Csibi Szilvia, Herman Péter, Nagy Attila

Ókovács Szilveszter bejelentette: „Ezentúl minden évadunk végén szeretnénk műsorra tűzni egy barokk művet, kicsit tesztelve is a magyar közönséget ezen a téren, de egyúttal remélve, hogy ez a varázslatos zenei világ igazi szakértők tolmácsolásában megtalálja az útját a hazai nézőkhöz. Bár a műfaj régi, a mondanivaló és a hangzás nagyon is modern, ez a rendezés pedig különösen friss kontextusba helyezi a művet.”

Káel Csaba rendezése futurisztikus, bolygóközi látványvilágot tárt elénk, jelezve: a görög mitológiai történet barokk zenei megfogalmazása a 21. században is aktuális. Az opera fő üzenete Káel Csaba rendező koncepciójában „a szerelem mindent átható erőként való ábrázolása. A görögök makrokozmosza valahol az Olümposz tetejénél ért véget, a 21. századi ember számára azonban a makrokozmoszt az űrkutatás végtelenné tette. A görög eredetmítoszok egyikében olvasható, hogy az őskáoszából a szerelem teremti a világot. Úgy is fogalmazhatunk, hogy szerelem nélkül nincs ember, ember nélkül nincs makrokozmosz.”

Válassz élményt!

Szeptember 14.	Wagner200-maraton
Szeptember 16. Október 28.	A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának – az Operaház együttesének hangversenye
Szeptember 20., 22., 25., 28., 29. Október 2., 4., 6., 11.	Giselle <i>Adolphe Adam–Leonyid Lavrovszkij</i>
Szeptember 21., 24., 27., 29. Október 1., 3., 5., 8.	Falstaff <i>Giuseppe Verdi</i>
Szeptember 21.	A telefon <i>Gian-Carlo Menotti</i>
Szeptember 22., 26. Október 13., 18., 20., 24., 27.	Traviata <i>Giuseppe Verdi</i>
Október 5.	Dalszínház utcai dalestek
Október 6.	„Musica e parole” kamarakonzert
Október 6., 12., 17., 20.	A rózsalovag <i>Richard Strauss</i>
Október 9., 13., 16., 19.	Tannhäuser <i>Richard Wagner</i>
Október 10.	Verdi200 – ünnepi jótékonysági operagála
Október 21.	Zongoraáriák – Liszt Ferenc születésnapja az Operában
Október 23.	Sír a téli éjszaka <i>Andrássy Frigyes–Andrássy Krisztina</i>
Október 25., 26., 27., 30., 31.	Aranyecset <i>Liszt F.–Wagner, R.–Berlioz, H.–Pártay L.</i>
Október 29.	Kaddish <i>Leonard Bernstein</i> - Requiem <i>Gabriel Fauré</i>
Erkel: Október 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15., 16., 17., 18., 19.	Háry János <i>Kodály Zoltán</i>
Erkel: Október 20.	Verdi Gála

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Giuseppe Verdi

Falstaff

Vígopera három felvonásban

Bemutató ▶ 2013. szeptember 21.

Élő közvetítés az Andrassy úton felállított óriáskivetítón!

További előadások ▶ 2013. szeptember 24., 27., 29., október 1., 3., 5., 8.

Rendező, díszlet- és jelmeztervező ▶ **Arnaud Bernard**

Társ-jelmeztervező ▶ **Závodszy Dalma**

Karmester ▶ **Halász Péter**

**Kiril Manolov, Alexandru Agache | Alik Abdukayumov, Haja Zsolt | Balczó Péter | Megyesi Zoltán
Horváth István | Gábor Géza | Fodor Beatrix | Baráth Emőke | Budai Livia | Gál Erika**

Stratégiai médiapartner:

Kiemelt médiapartnerek: **ELLE** **PORT.hu**

www.opera.hu | www.facebook.com/Operahaz